

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO

PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petronela Pihávková

**Školní šikana na II. stupni základní školy
v Českých Budějovicích**

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME)

2019-2022

BACHELOR THESIS

Petronela Pihávková

**School bullying at the second level of the primary
school in České Budějovice**

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

doc. PaedDr. Slavomír Laca Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 18. 2. 2022

Petronela Pihávková

Poděkování

Děkuji panu doc. PaedDr. Slavomíru Lacovi, Ph.D. za trpělivé vedení mé bakalářské práce, a za jeho přínosné podněty při zpracovávání výzkumné části této práce.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na školní šikanu na II. stupni základních škol v Českých Budějovicích. V práci je popsána historie šikany, charakteristika šikany, druhy šikany, její fáze, účastníci šikany, následky šikany, možnosti řešení šikany a její prevence. V praktické části je definován cíl výzkumného šetření, který bude následně vyhodnocen. V práci bude použita individuální fenomenologická analýza rozhovorů s účastníky šikany. Výsledky analýzy budou interpretovány v závěru práce.

Klíčová slova:

Agresor, analýza, dynamika, metodik prevence, následky, oběť, ostrakismus, prevence, šikana, školní prostředí, učitel

Annotation

The bachelor thesis focuses on school bullying at the 2nd level of primary schools in České Budějovice. The work describes the history of bullying, the characteristics of bullying, types of bullying, its phases, participants in bullying, the consequences of bullying, the possibilities of solving bullying and its prevention. The practical part defines the goal of the research, which will be subsequently evaluated. The work will use an individual phenomenological analysis of interviews with participants in bullying. The results of the analysis will be interpreted at the end of the work.

Keywords:

Aggressor, analysis, bullying consequences, dynamics, environment, prevention, prevention methodologies, ostracism, school environment, teacher, victim

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	
1 CHARAKTERISTIKA ŠIKANY	10
1.1 Historie	10
1.2 Charakteristika	11
1.3 Druhy šikany.....	15
2 ÚČASTNÍCI ČIKANY	16
2.1 Agresor.....	17
2.2 Oběť	19
2.3 Skupina	22
2.4 Učitel	22
3 FÁZE ŠIKANY, NÁSLEDKY ŠIKANY, JAK ŠIKANU ROZPOZNAT A JEJÍ ŘEŠENÍ	23
3.1 Následky šikany	26
3.2 Rozpoznání šikany	27
3.3 Řešení šikany	29
4 PREVENCE ŠIKANY VE ŠKOLE	34
4.1 Situace na základních školách v ČR.....	37
VÝZKUMNÁ ČÁST	
5. CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	40
5.1 Etické hledisko	41
5.2 Cíl výzkumu a formulace otázky	42

5.3	Popis použitých metod	43
5.3.1	Kvalitativní výzkum	43
5.4	Analýza rozhovoru.....	46
5.4.1	Rozhovor se Simonou	47
5.4.2	Rozhovor s Petrem	53
5.4.3	Rozhovor s Jitkou	59
5.4.4.	Rozhovor s Lenkou	62
5.4.5	Rozhovor s Alešem	67
5.4.6	Rozhovor s Janou	70
5.5	Diskuze	74
5.6	Závěr výzkumné části	74
	ZÁVĚR	76
	Seznam použitých zdrojů	79
	Seznam tabulek	83
	Seznam zkratk	83
	Seznam příloh	83
	PŘÍLOHA I: Přepisy rozhovorů	84
	PŘÍLOHA II: Informovaný souhlas	94

ÚVOD

Ze slova šikana se v dnešní době stal nadužívaný pojem. Společnost si ho zobecnila, a tak se tento termín běžně používá při situacích, kdy úředník nevyhoví našim požadavkům, při pokutování policistou, slovo šikana běžně používají vysoce postavení politici vzhledem k některým vládním opatřením, šikanování se mohou cítit rodiče kojenců, kteří trpí spánkovou deprivací, starší žáci a studenti používají výraz šikana v hovorové češtině ve smyslu učitelské šikany, pokud dostanou špatnou známku. V běžném rozhovoru se tak ani často nepozastavujeme nad tím, pokud někdo vysloví „šikanuje“.

Přitom ze šikany by nám měl běhat mráz po zádech. Obzvlášť bychom se měli bát šikany ve školách. A po právu bychom si se šikanou měli dělat starosti, vždyť každá druhá škola v České republice řešila alespoň jeden případ šikany. Dnešní děti mají mnohem více možností, jakým způsobem svoji oběť mohou trýznit a postupně jí ničit, mnohem snazší je i šikanu ututlat, skrýt před zraky rodičů a pedagogů, zároveň v neprospěch oběti hovoří velká časová vyčerpání rodičů a pedagogů, tlak na výkon, soutěživost, formálnost řešení konfliktů, byrokracie a nastavené postupy. Šikana už dávno není „pouhé“ poštuchování spolužáka, který nosí brýle či má pár kilo navíc, šikana je hrozná forma agresivního násilného chování, která na oběti často zanechává následky po celý život. Oběti šikany se ve správný čas a na správném místě může stát každý z nás, proto bych ráda apelovala na všechny, abychom se o šikaně zase bavili v pravém slova smyslu. Příčiny šikany mohou být různé. Vlastně příčina nemusí být žádná, protože příčinu si může vytvořit každý sám.

Tato bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a výzkumnou část. V první části se budeme věnovat charakteristice šikany, vysvětlíme si jednotlivé pojmy, seznámíme se s aktéry šikany, popíšeme si proces a dynamiku šikany, nabídneme prevenci a krátce se podíváme, jak jsme na tom se šikanou v ČR. Výzkumná část nás provede rozhovory s aktéry šikany a pokusí se nám odpovědět na výzkumnou otázku, co mají společného. Ve výzkumné části je použita interpretativní fenomenologická analýza.

TEORETICKÁ ČÁST

1. CHARAKTERISTIKA ŠIKANY

1.1 HISTORIE

Fenomén šikany mohou mnozí z nás vnímat jako problém dnešní doby. Doby, kdy nám vládou informační a komunikační technologie, dobu, kdy agrese a násilí tvoří hlavní náplň televizních pořadů, dobu, kdy děti od útlého věku sledují animované pořady založené na týrání druhého. Ovšem pokud uděláme krátký historický exkurz, zjistíme, že se šikana vyskytovala již v dávné minulosti, jen se o ní nemluvilo. Například v athénské ústavě z roku 510 př. n. l. se můžeme setkat s termínem ostrakismus, který znamenal hlasování občanů pomocí hliněných střepek (ostrakon) o tom, zda je někdo z nich nepřítelem státu a má-li tedy být vypovězen. Jméno toho člověka, který byl nejčastěji napsaný na střepech, byl na deset let vyhoštěný z Athén a nesměl se vrátit. Pokud by se vrátil dříve, hrozil by mu trest smrti. (Martínek, 2009). Básník Francois Villon v 15. století poprvé použil výraz *chicaneur*, jako „jízlivě se vysmívati“ nebo „podvádět při hře“ (Šturma, 2001). V době od 17. do 19. století se hovoří v souvislosti s univerzitami o tzv. penalismu a fadingu což byly jakési způsoby „začleňování a přijímání“ jedinců do skupiny starších a zkušenějších. Během tohoto „přijímání“ se mladší z ročníků museli starat o ty z vyšších ročníků, například jim připravovat jídlo uklízet pokoje, plnit nesmyslné úkoly přijímat bezdůvodné tresty atd. (Bendl, 2003). Tyto „křtící“ praktiky se v podstatě zachovaly dodnes, můžeme je znát například z amerických univerzit nebo z francouzských lyceí. Ve Francii byl dokonce v roce 1928 vydán zákon, který výslovně zakazuje provádět veškeré praktiky spojené s rituálem „bizutage“ (ihned po nástupu na vysokou školu se jedinec stává terčem psychického a fyzického tlaku a ponižování). I přes tento zákon si tento rituál drží místo dodnes a pravděpodobně na tom mají nemalý podíl i samotní představitelé škol, kteří tento rituál vnímají jako součást tradice a zábavy, a proto ho tiše tolerují a přehlížejí (Bendl, 2003).

Na místě je rovněž uvést fakt, že se šikana netýká pouze školního prostředí (včetně školy mateřské), ale může vzniknout prakticky v jakémkoliv kolektivu. Obvykle probíhá v kolektivech, kdy jsou všichni jedinci z formálního hlediska zařazení do stejné hierarchické úrovně. K příbuzným fenoménům šikany patří mobbing (šikana na pracovišti) bossing (nadřízený napadá podřízeného) staffing (podřízený napadá nadřízeného), zvláštním druhem šikany je tzv. šikana učitelů, kdy je obětí ten, který by měl být agresorovi z formálního hlediska nadřízeným. Novinkou v oblasti šikany je i tzv. kyberšikana (elektronická agrese). Šikana se snadno rozvíjí v místech s uzavřeným prostředím jako věznice, kasárna, armáda, internát, výchovná skupina, dětský domov, nemocnice, domov důchodců, nebo i rodina a škola. Vzhledem k obsáhlosti tématu šikany se tato práce bude věnovat pouze školní šikaně a rovněž použité citace se vztahují ke školní šikaně.

1.2 CHARAKTERISTIKA

Pojem šikana vychází z francouzského slova „chicane“, v překladu malicherný spor, ze kterého se postupem času stane systematické trýznění. Termín systematické trýznění je pro účely této práce velmi důležitý, neboť přesná definice šikany není. Šikanu můžeme chápat i jako určitou sociální nemocí (patologií) klimatu kolektivu, konkrétně se k tomu vyjadřuje Kolář (2011, s. 17) který charakterizuje šikanu jako virus, „kdy mocnější zneužívá slabšího a pošlapává jeho práva.“ Taktéž zdůrazňuje nevyváženost sil, protože agresivní jedinec využívá svého lepšího postavení vzhledem k oběti.

Z právního hlediska pojem šikana v České republice neexistuje. Na potřebu komplexního řešení školní šikany reagovalo Ministerstvo školství, které vymezilo problematiku šikany v metodickém pokynu MŠMT č. 28 275/2000-22. Tento pokyn dává pedagogickým pracovníkům návod, jakým způsobem šikaně předcházet a jak jí řešit. „Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání,

loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků“.

Podle Koláře (2001) je šikana opakované týrání, ponižování, zotročení spolužáka nebo skupiny žáků jednotlivcem nebo skupinou žáků za použití různých prostředků a násilí, například fyzická a slovní agrese, manipulace, krádeže a ničení věcí, násilné příkazy, izolace a ignorace.

Říčan (2003) vymezuje šikanu jako určitý typ agresivního jednání, které probíhá za specifických podmínek. „Šikanování říkáme tomu, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému ošklivé a nepříjemné věci, bije je, kope, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti a podobně. Tyto incidenty se mohou často opakovat a pro šikanované dítě je obtížné, aby se samo ubránilo. Jako šikanování mohou být označeny také opakované posměšky nebo ošklivé poznámky o rodině. Jako šikanování obvykle neoznačujeme občasnou rvačku nebo hádku přibližně stejně fyzicky vybavených soupeřů.“ (Říčan, 1995, s. 25-26).

Lovasová (2006) pokládá šikanu za velmi riskantní sociálně patologický jev, při kterém šikanující jedinec či skupina omezují osobní svobodu nebo proces rozhodování oběti, většinou dochází k ponižování a ubližování oběti na zdraví či majetku.

Z výše uvedeného je zřejmé, že se odborníci shodují v názoru, že při vymezení definice školní šikany je zapotřebí třech podmínek – záměrné, respektive agresivní jednání vůči druhému, opakovanost a nerovnováha síly.

K pochopení problematiky šikany je nanejvýš vhodné vzpomenout nadřazený pojem šikany a totiž agrese. Podstatou agrese je jednání, která má za cíl ublížit jiné osobě. Za agresivní chování je taktéž pokládáno chování, kdy cílem není komukoliv ublížit, ale jehož aktér ví, že svým chováním ublížit může. Klíčový je tedy buď záměr někoho poškodit, nebo povědomí útočníka že svým jednáním může druhého poškodit. Jedinec, proti kterému je agrese namířena

zároveň musí mít motiv, se takovému chování vyhnout. Například Bovaird (2010) uvádí jako rozlišovací prvek u agrese pocit ublížení na straně oběti či strach, že by k němu mohlo dojít.

V jednotlivých vymezeních samotného pojmu šikanování lze najít určité společné znaky:

- Úmysl ublížit druhému ať už fyzicky nebo psychicky (bití, strkání, krádeže, schovávání a ničení věcí, výsměch, nadávky, ponižování, sociální vyloučení).
- Šikanujícím může být buď jednatel nebo skupina, zde je typický nepoměr sil, ať už fyzický nebo psychický, je zde nepoměr mezi útočníkem a obětí.
- Toto agresivní chování je opakované.

Oběť toho chování pociťuje jako nepříjemné, nespravedlivé, neoprávněné, kruté, nežádoucí a způsobuje jí fyzické nebo psychické újmy (Adamík – Šimegová, a kol. 2011).

Abychom dobře porozuměli šikaně a nezaměňovali jí se škádlením, pro ilustraci uvádím tabulku upravenou podle Koláře (2010, s. 58).

Tab. 1: Rozdíly mezi škádlením a šikanováním

	ŠKÁDLENÍ	ŠIKANOVÁNÍ
Definice	Projev přátelství založený rovnocenných partnerských vztahů; od laskavého škádlení, přes divoké a nepříjemné škádlení až k bolestivému škádlení	Projev násilí založený na opakovaném a úmyslném ubližování druhým
Cíle	Vzájemná zábava a radost	Ublížit, ponižit, zranit, způsobit bolest

Motivy	Relaxace, sblížení, uvolnění atmosféry	Moc, krutost, násilí, překonání nudy, osamocení, žárlivost, prevence vlastní slabosti, zvědavost
Postoje	Respektování druhého, sebeúcta, vzájemná úcta	Nerespektování a znevážení druhého
Citlivost a zranitelnost	Empatie a tolerance k druhému, není patrna zvýšená přecitlivělost či zranitelnost dítěte	Necitlivost, nelítostnost, hrubost, bezbrannost (oběť) malá schopnost se bránit (oběť)
Hranice	Vzájemný respekt, respektování svobody druhého, vzájemná možnost chránit své individuální zájmy	Překračování hranic svobody druhého, nerespektování osobnosti, bezohlednost k slabším, násilné chování i přes protesty oběti
Právo a svoboda	Vzájemná rovnoprávnost, možnost vzájemného škádlení, možnost ukončení škádlení oboustranně	Naprosté bezpráví, bezohlednost, při obraně či hledání cesty k ukončení další tvrdý trest a násilí
Důstojnost	Zachování důstojnosti člověka, lidskost, bez pocitu trapnosti a ponížení	Zesměšňování, ponižování, naprosté snížení lidské důstojnosti, nehumánnost

Emoční stav	Radost a zábava ze hry, či nepříjemnost ale nikdy bezmoc a strach	Strach, prožívání bolesti, zahanbení, naprostá bezmoc
Důsledky	Pozitivní nálada, relaxace, utužení vztahů, podpora sebepojetí	Nedůvěra v sebe, pocity méněcennosti, úzkost, deprese, strach ze školy, sebevražedné chování (oběť), u agresora emoční plochost, chladnost, páchání trestné činnosti

Pokud již máme jasno, co si přesně pod pojmem šikana můžeme představit, je na místě uvést jaké druhy šikany odborná literatura uvádí.

1.3 DRUHY ŠIKANY

Šikanu můžeme rozdělit podle způsobu šikanování, šikanu podle prostředí, nebo směru šikany. Ve školním prostředí se můžeme setkat s případy šikany, kdy žák trápí jiného žáka, učitel šikanuje žáka, žák šikanuje učitele, rodič šikanuje učitele nebo naopak učitel šikanuje rodiče (Martínek, 2009).

Podle způsobu šikanování můžeme použít tzv. trojdimenziální mapu (Vágnerová a kol, 2009), která rozděluje šikanu na fyzickou, verbální, aktivní a pasivní přímou a nepřímou. Jako fyzická šikana se označuje bití, kopání, štípaní, škrcení, tahání, postrkování atd. Verbální šikanou označujeme nadávky, pomluvy, zesměšňování, urážení, ponižování, a ignoraci oběti. Aktivní šikanou se označují situace, kdy jedinec svým chováním aktivně provozuje činnost, která druhému ubližuje. Při pasivní šikaně agresor neumožňuje nebo ignoruje práva oběti. Pasivní šikany se tedy účastní i ti jedinci, kteří ji nevykonávají aktivně, ale pouze šikaně přihlížejí a nezasáhnou. Janošová a Říčan (2010) dělí šikanu pouze

na přímou a nepřímou. Přímá šikana podle nich zahrnuje násilí vůči jedinci, slovní napadání a zotročování.

Nepřímá šikana je v tomto výkladu označována jako sociální izolace jedince. Fieldová v knize „Jak se bránit šikaně“ (2009) dělí šikanu na škádlení, vylučování ze skupiny, fyzické napadání a obtěžování. Vylučováním ze skupiny je míněno předstírání zájmu o jedince a následné odvrácení od něj, přehlížení a ignorace oběti, ukazování, posměch, civění, hrozivá gesta, vydírání a pomlouvání. Fyzické napadání dělí na přímé a nepřímé, kdy u přímého napadání agresor útočí na oběť různými fyzickými útoky a u nepřímého napadání mu poškozuje nebo ničí majetek. Do obtěžování potom spadají útoky se sexuální, rasovou, náboženskou nebo národnostní tematikou.

Zvláštní druhem šikany je kyberšikana. S rozvojem informačních a komunikačních technologií stoupá počet případů kyberšikany v naší zemi. Souvisí s tím mediální vybavenost dětí a přístup na internet. Významným zjištěním bylo to, že téměř v 80 % případů kyberšikany pochází útočník ze stejné třídy, případně školy jako jeho oběť. Výzkumy taktéž potvrzují to, že prakticky není rozdíl mezi klasickou šikanou a kyberšikanou a často souvisí s rozvojem šikany ve třídě. Určitý rozdíl je tedy vnímán pouze ve věku a mediální vybavenosti dětí. Také je rozdíl v počtu zainteresovaných dětí, a to útočníků a svědků (např. ponížení na sociální síti před stovkami uživatelů).

V následující kapitole si podrobně probereme, kdo se šikanou účastní.

2. ÚČASTNÍCI ŠIKANY

Vzhledem, k faktu, že šikana je jevem sociálním, musíme si podrobně rozebrat samotné účastníky. Šikana podléhá složité dynamice, na které se podílí jak členové skupiny, tak její širší okolí. Hlavními aktéry šikany jsou agresor a oběť, ale nemalou roli hrají i ostatní členové skupiny. Například autoři Řičan a Janošová v knize „Jak na šikanu“ (2010) hovoří o hře až osmi hráčů. Kromě agresora a oběti zmiňují roli pomocníků agresora, roli publika, zastánce oběti, pedagogy, rodiče, místní komunitu ale i celou společnost.

2.1 AGRESOR

Šikanujícího agresora popisují autoři jako fyzicky zdatného, necitlivého, bezohledného, s potřebou předvádět se a dokazovat převahu nad ostatními. Často je duchovně, mravně a psychicky nezralý, přičemž vidí souvislost s častějším výskytem citové deprivace v rodině, nebo v náhradní rodinné výchově (Vágnerová, 1999, 2008, Říčan 1995, Rosová 2015). Šikanující agresor může být chladným a manipulativním expertem na sociální situace, organizující gangy, používajíc přímé a nepřímé metody k manipulování celé skupiny tak, aby se vyhnul vlastní identifikaci (Rosová, 2015).

Iniciátory šikany rozdělil M. Kolář (1997) do tří typů agresorů:

1. Hrubý, impulzivní, s narušeným vztahem k autoritě, někdy je zapojený do skupin páchající trestnou činností – takový šikanuje nelítostně, s cílem zastrašit ostatní, vyžaduje absolutní poslušnost – takový agresor má většinou agresivní a brutální rodiče, vypadá to jako by vraceli nebo napodobovali agresi.
2. Slušný, kultivovaný, příliš úzkostný, narcistický, někdy i sadisticky založený v sexuálním slova smyslu – násilí páchá rafinovaně, cíleně, bez přítomnosti svědků – takový agresor má většinou vojenskou výchovu, důsledné náročné rodiče neprojevují lásku.
3. Optimistický, dobrodružný, srandista, s vysokou mírou sebedůvěry, v kolektivu oblíbený a výřečný – dbá na „humornou“ stránku šikany – u tohoto typu agresora nejsou zaznamenány výraznější prvky v oblasti rodinné výchovy, kromě absence duchovních a morálních hodnot.
4. Zdeněk Martínek k těmto typům připojuje ještě agresora, spouštějící ekonomickou šikanu – takový agresor pochází z materiálně nastavené rodiny. Agresor si ničeho neváží, protože o nic žádným způsobem nemusel usilovat. Pro agresora jsou oběti „socky“, třída se postupně navrství podle socioekonomických kritérií, například podle oblečení, mobilu a dalších věcí, které děti vlastní (Martínek, 2009).

Do speciální skupiny agresorů se řadí ještě „nohsled“, který se sám šikanu neinicuje, ale je veden strachem a k agresorovi se připojuje, aby se sám nestal obětí (Říčan, 1995).

Agresora označujeme toho, kdo se aktivně zúčastňuje šikanování a skutečně má některé typické charakteristické rysy. Je ale zapotřebí nepoddávat se stereotypům, protože zdání může klamat:

- Agresor bývá tělesně zdatný, silný a obratný – není vždy pravidlem, i malý slabý jedinec může šikanování perfektně vymyslet a zorganizovat.
- V tváři agresora, v jeho mimice a rysech můžeme spatřit určitou hrubost – ano, ale i za andělskou tváří a nevinným úsměvem se může skrývat agresor.
- Agresorem bývá bitkař, žák, který je vznětlivý, impulzivní, neovládá se a často se dostává do konfliktů – ne každý kdo šikanuje je bitkařem, ne každý bitkař šikanuje.
- Šikana bývá spojována s dalším porušováním norem a pravidel chování, u agresora můžeme vidět drzost, lhaní, krádeže, podvádění ničení věcí ze zlomyslnosti, nedbalosti nebo pro zábavu i horší osobní hygienu – ale i očividně slušný žák se může projevit jako agresor.
- Agresor má často slabší školní prospěch – čím je agresor chytřejší, tím dokáže vytvořit šikanu rafinovanější.
- Agresor bývá v kolektivu neoblíbený, vzbuzuje spíše strach než sympatie – agresor bývá výborný manipulátor, může být velmi oblíbený a celý proces šikany vnímá jako divadlo, kdy o sám je režisér a ostatní herci a diváci.
- Agresor je navenek tvrdý proto, že on sám si léčí šikanou nějaké komplexy, má nízké sebevědomí, závidí spolužákům harmonický a spokojený život nebo něco jiného.
- Agresor bývá dominantní, panovačný, bezohledný a rád ovládá druhé.

- Agresor bývá škodolibý, zlomyslný a krutý a neschopní se vcítit do pocitů druhých – v některých případech agresori vynikají naopak vysokou mírou empatie a něžnosti (Říčan a kol, 2010).

2.2 OBĚŤ

Charakterizovat oběť není tak snadné jako charakterizovat agresora. Oběti se za specifických podmínek, v různém čase a různém prostředí může stát každý z nás. V mezidobí se může obětí stát i samotný agresor. Verbovská (2000) charakterizuje oběť jako osobu nějakým způsobem zvláštní, jako stydlivého jedince, který neumí navázat sociální vztahy. Jedince, který často propadá panice, hrůze a trpí přílišnou sebekritikou.

Jedním z témat sociokulturních studií je konstrukce odlišnosti šikanovaných dětí. Studie dokazují, že děti, které se nějakým způsobem odlišují od kolektivu, jsou ostatními vnímány jako „divné“ a jsou ze skupiny vylučovány mimo jiné prostřednictvím šikany. Jedná se především o odlišnost v klíčových bodech pro přijetí v dětském kolektivu, jako je například fyzická zdatnost a atraktivita, oblečení, materiální vlastnictví a školní prospěch. V konkrétních případech studií děti uváděly jako hlavní důvody tichost, nesmělost, citlivost, častou nemocnost, etnicitu a náboženské přesvědčení. Ale typická oběť vlastně ani neexistuje, protože každý člověk je jedinečný, tudíž něčím jiný, zvláštní. To, co za obvyklých podmínek dělá oběť šikany, je jeho osobnostní výbava. Odlišnost bývá až sekundárním důvodem. To, jak člověk vypadá, obléká se, jaké má zájmy se vždy dá nahradit něčím pejorativním, nebo důvodem proč je jiný a odlišný. Nesmíme zapomínat ani na fenomén dnešní doby, každý je osobnost a cítí se být něčím výjimečný. Názornou ukázkou toho je například jeden ze vzorů dnešní mládeže zpěvačka Billie Eilish. Genderově neutrální bytost, politicky korektní, obézní veganka s Tourettovým syndromem, se zvláštním vkusem oblékání, a přesto tolik oblíbená a vyvyšovaná. Dnešnímu světu totiž udávají trendy sociální sítě a streamovací služby, takže jedinec může cítit tlak a nárok na onu výjimečnost, i když nekoresponduje se skutečností. Lidé cítí potřebu vymanit se z uniformity, vždyť v dnešním světě je všeho dost a první

pohled se nedá rozlišit ani sociální vrstva, ze které jedinec pochází. Obzvlášť pro děti může být toto velmi složité a matoucí. Proto je definice odlišnosti spíše sociálním konstruktem, kdy to, co je odlišné je stanoveno až v určitém kolektivu. V některém kolektivu může být považován divný ten, který nesportuje, v jiném ten, který nosí brýle, v dalším ten s jiným etnickým původem. Komplikací při intervenci je fakt, že pokud už jednou začne určité dítě vnímat někoho jako „jiné“ je velmi obtížné se v kolektivu této nálepky zbavit (Evans, Eder, 1993).

V knize „Jak přežít šikanování“ od Aiji Mayrock popisuje samotná autorka důvody, proč ona sama byla šikanovaná. „Jsem tichá. Jsem tvůrčí. Jsem zdvořilá. Mám dlouhé husté vlasy.“

I přes výše uvedené se podle Martínka oběti dají rozdělit do tří skupin:

- Oběť na první pohled – děti, které samy o sobě do okolí vysílají pocit slabosti, už jejich fyzická stavba těla evokuje přívlastek oběti; jsou slabé, vytáhlé, mívají zvláštní barvu vlasů, v obličeji zrcadlí slabost, bojácnost, ve třídě se neumí prosadit, jsou tiché, pokud se stanou terčem posměchu, hned se rozpláčou a utečou, nebo se vztekají, což podněcuje třídu k opakování situace. Rodina těchto dětí je také odlišná, jsou to matky, které si od mala nepřirozeně chrání svoje děti před okolním světem a naprosto záměrně je u těchto dětí potlačována jejich aktivita, často od své rodiny slýchávají „to nedělej, tam nechod, na to nesahej, mlč, neběhej.“ Díky tomuto výchovnému působení se z dětí stávají pasivní pozorovatelé, kteří nic nesmí, a nakonec ani samy na nic nestačí.
- Oběti setrvávající dlouhou dobu pod ochrannými křídly matek nebo babiček – tyto děti bývají terčem posměchu, protože jejich matky nebo babičky si často nedokážou připustit fakt, že jejich potomek již odrostl a měl by v nějakých ohledech být samostatný. Tyto vychovatelky pak všechno vyřizují za svého potomka, všude ho doprovází, všude ho musí hlídat a kontrolovat.

- Handicapované děti – velmi snadné oběti. V současné době se školství snaží o integraci postižených dětí do škol. Pokud má integrace postiženého jedince ale dopadnout dobře, musí být situace dobře ošetřena a vyučující má mít přesné informace o tom, co konkrétní postižení obnáší a jaké základní potřeby postižený jedinec vyžaduje. Pokud se toto podcení, může být takováto integrace postiženého dítěte doslova život ohrožující.
- Učitelské děti – jedny z nejčastějších obětí šikany především v případě, kdy rodič učitel učí na stejné škole, kam chodí jeho dítě, v horším případě sám svoje dítě učí. Tyto děti jsou v nevýhodě rovnou z několika úhlů pohledu – za prvé jim nic neprojde, za druhé děti ve třídě nikdy neuvěří, že jim rodič doma neprozradí, kdy budou zkoušeni nebo z čeho budou psát písemku a za třetí, učitel rodič je na své dítě přísnější oproti ostatním. Zároveň jsou k dítěti shovívavější kolegové rodiče učitele (Martínek, 2008).

Zdaleka odlišný pohled na oběti nám poskytuje mezinárodní odbornice na šikanu, pedagogická psycholožka a bývalá učitelka Valerie Besag (2007), která rozděluje oběti do pěti skupin:

- Pasivní oběti – ustrašené děti, děti uzavřené do sebe, bez přátel, fyzicky neobratné, bez sebedůvěry.
- Provokující oběti – schválně provokují, posmívají se, aby vyvolaly negativní reakci agresorů a pokud se to obrátí proti nim, okamžitě si stěžují.
- Účelové oběti – děti, které chtějí být středem pozornosti za každou cenu, často jsou třídními šašky.
- Falešné oběti – neustále nespokojené děti, které si soustavně stěžují na všechno a všechny jen aby získaly pozornost.
- Útočící oběti – děti, které se ocitly v obou rolích, jsou šikanovány dospělými a pak se vybíjejí na mladších a slabších.

2.3 SKUPINA

Šikana nikdy není záležitost jedinců. Skupina hraje velmi významnou roli při rozvoji šikany ve třídě. Pokud chceme tento jev prozkoumat, musíme rozumět vztahům v celé skupině. Hodně totiž závisí na postojích a charakteristice osobností jedinců ve skupině (Říčan, 1995). Agresoři totiž často šikanují pro pobavení ostatních spolužáků, kterým se tímto způsobem chtějí zalíbit a předvést se. Skupinu tedy můžeme rozdělit na agresora, oběť, přihlížející a mlčící většinu, můžeme zde nalézt i zastánce oběti. Důvody proč se mlčící většina přikloní k agresorovi, dobře charakterizuje Říčan (2010, s. 64) „Pokud trvá šikana déle, proměňuje mentalitu celé třídy. Trýznění lidské bytosti se časem stává zajímavou podívanou. Počáteční zděšení a odpor střídá otupění svědomí a přijmutí nově nastavených pravidel ve třídě. Spolužáci se pak přidávají na stranu agresora, což jim zajistí potřebný pocit bezpečí, a tím dávají záruku agresorovi, že na šikanu neupozorní, protože by tak udávali sami sebe.“ Tradovaným omylem je tzv. mýtus o „mlčící většině“, který vzbuzuje pocit, že největší procento ve třídě tvoří děti, kterých se šikana netýká, nikdy nikoho nešikanovaly a nikdy nebyly šikánovány. Skutečnost je však poněkud jiná. Z dlouhodobé perspektivy bychom těžko našli dítě, které se nikdy nedostalo ani do role agresora ani do role oběti – spíše, než o mlčící většině bychom tedy měli hovořit o „mlčící menšině.“ (Bendl, 2003, s. 49). Významnou roli zastánce popisuje Říčan (2010) jako malé procento dětí, které je z domova vedeno k pomoci druhým, které mají příznivý vliv na třídní klima a na potlačení šikany ve třídě.

2.4 UČITEL

Učitel by měl šikaně předcházet, ale bohužel nezřídka se stává, že usnadní její nastartování buďto kritikou ostrakizovaného žáka (i oprávněnou), nebo neodborným sociometrickým vyšetřením (např. vedle koho bys určitě nechtěl sedět?). Učitel někdy také ignoruje známky šikany – bezděčně nebo vědomě, protože metodický pokyn MŠMT o šikaně mu ukládá odpovědnost, která je neúnosná. Dále učitelé často vyznávají názor, aby si spory mezi sebou děti

vyřikaly samy (Říčan, 2010). Posledním krutým faktorem může být skutečnost, že učitel taktéž nese k šikanovanému žákovi antipatie.

Šikana je sociální proces jako každý jiný, a proto má své vývojová stádia.

3. FÁZE ŠIKANY, JEJÍ NÁSLEDKY, JAK ŠIKANU ROZPOZNAT A JAK JI ŘEŠIT

Školní prostředí je velmi důležité, protože působí na osobnost žáků, jak po stránce obsahové a materiální, tak po stránce sociální. Školní prostředí má stimulovat a kreativizovat talentované a nejschopnější žáky, povzbuzovat ty méně nadané a chránit a sociálně podporovat žáky nejslabší. Škola by měla rozvíjet celou osobnost žáků a vést je k všestranné, účinné a tvořivé komunikaci. Škola by měla učit žáky rozvíjet a chránit své fyzické, duševní a sociální zdraví a vštepovat mravní výchovu. I přesto může k šikaně docházet na jakékoliv škole. Je jedno, zdali jde o školu mateřskou, základní, státní nebo soukromou, šikana se nevyhýbá ani výběrovým školám jako je gymnázium, středním školám ba ani vysokým školám.

Čím jsou aktéři vzdělanější a inteligentnější, je těžší šikanu v prvních fázích rozpoznat a může být před pozorovatelem úplně skryta. Může probíhat přímo ve školní třídě, na chodbách, na toaletách, venku na hřišti, v tělocvičně, na školním výletě, na lyžařském výcviku, škole v přírodě, po cestě do školy i ze školy, v nákupním centru, na internetu, zkrátka kdekoliv. O šikaně můžeme říct, že je vždy poruchou sociálních vztahů kolektivu a jde o zvláštní druh závislosti mezi agresorem a obětí. Šikana by se dala rozdělit do pěti fází. Ne vždycky ale musí být všechny fáze naplněné.

Pokud budeme šikanu skutečně vnímat jako mrzačící nemoc kolektivu, tak jak to popsal Kolář (2011, s. 11) „Šikana je závažné onemocnění demokracie“, jako první fázi označíme **zrod ostrakismu**. Nenápadné stádium onemocnění, kdy se vlastně skoro nic neděje, skupina podle výše uvedeného „střepinového

soudu“ vyloučí jedince na okraj skupiny a k ostrakizovanému jedinci míří různé narážky, naschvály či nadávky, posměšné přezdívky a vtípky, které lze pozorovatelem vnímat jako neškodné legrácky, kterými si vlastně musí projít ve škole každý, aby měl na co vzpomínat. V této fázi se často toto chování omlouvá a od dospělých obět slyší věty typu „Přece nebudeš hned žalovat“, „To je přece normální, tím si musí projít každý“, „Musíš přece něco vydržet, je to příprava pro život“. K ignoraci a přehlížení oběti se blíže vyjádřil například Martin Černoušek, protože není v životě větší hrozby než zůstat sám; být vyobcován v primitivních společnostech totiž znamená být naprosto a definitivně zničen (Černoušek, 2019). Pod závojem humoru tak může agrese začít bujet a rozkvétat, tak jako virus postupně osidluje tkáň. Vývoj šikanování vychází ze skupinové dynamiky a během tohoto vývoje se začínají měnit vztahy členů skupiny k normám, hodnotám a postojům (Rosová, 2011). Pokud někdo ze skupiny, nebo i sama oběť včas nezakročí a nezačne se bránit, přichází na řadu fáze druhá a tou je **fyzická agrese a přitvrzování manipulace**. Zde si spolužáci na ostrakizovaném jedinci (jedincích) v zátěžových situacích, například při očekávané těžké písemné práci, při konfliktu s učitelem, nebo zkrátka jen proto, že je školní docházka nanejvýš obtěžuje, vybíjejí svoje nepříjemné pocity. Psychický nátlak z první fáze narůstá do mírné fyzické agrese (Vágnerová a kol., 2009). Oběť získává statut hromosvodu, v očích kolektivu si sama může za to, že mu ubližují. Blíže by se k této fázi dala připodobnit teorie *spravedlivého světa*, podle níž mají lidé tendenci přesvědčit sami sebe o tom, že každý dostane to, co si zaslouží; jde tedy o obranný mechanismus člověka svět, v němž si oběť o násilí „koledovala“, se totiž jeví mnohem bezpečnějším místem pro život, a pocit bezpečí patří k základním lidským potřebám (Lerner, Simmons, 1966). V této fázi se do šikany zapojují i tzv. „hodní žáci“ a dělají to zcela dobrovolně, nejsou k tomu zmanipulováni ani nejsou vedeni strachem. Důvod k tomuto jednání se zdá být prostý. Lidstvo odjakživa přitahovalo násilí a v dnešní době je explicitní násilí spíše výjimkou, dalo by se říct, že se přesunulo do virtuálního prostoru, nebo mimo oči veřejnosti. Pro dětskou pozornost může tedy být vidět násilí naživo naprosto fascinující. Také pro děti, které nemají nejpevnější pozici v kolektivu, může být důvod vyzkoušet si násilí

na někom jiném naprosto euforické. A nakonec také pocit uspokojení, že se právě jich se násilí netýká, podporuje jejich ego, logicky vzato jsou oblíbenější a cennější než oběť. Útoky na oběť zatím ještě nejsou systematické, a i když už se plánují a vymýšlejí dopředu, slouží zatím k pobavení ostatních. Tak jak stoupá uspokojení agresorů z jejich moci, rodí se tvrdé **jádro**. Útoky začínají být systematické, přestávají být nahodilé a neplánované. Ve skupině narůstá strach a vzniká tlak na konformitu. Oběť bývá tvrdě napadána nejen hlavními iniciátory ale i ostatními členy kolektivu. Hlavní agresoři diktují nová pravidla, do šikany se tedy zapojuje celý kolektiv buď dobrovolně, nebo nedobrovolně. Někdy se tábory rozdělí na dvě skupiny agresorů a obětí. Přichází na řadu velmi vážné útoky, které s sebou přináší například škody na majetku, úrazy atd. V této fázi je pro některé žáky doslova úlevou, když se šikana provalí a někdo jí začne řešit. Tíží je totiž svědomí a pocit viny, že nezasáhli. Stále se ještě může najít ten, kdo vezme situaci do svých rukou, buď se sám postaví za oběť, nebo nahlásí situaci dospělému. Dalo by se konstatovat, že v takovém kolektivu je ještě šance na úplné uzdravení. Pokud zde existuje vůle, dají se najít funkční strategie k provedení nápravy. Pokud ovšem k žádné intervenci nedojde, přichází na řadu fáze čtvrtá a tou je **přijetí norem agresorem**. Zde již převládá strach, oběť nemá šanci se sama ubránit a podvolí se. Oběť taktéž může žít v představě, že si za všechno vlastně může sama. Přichází nové normy, které diktuje agresor. Doposud mírní a disciplinovaní žáci se začínají chovat krutě. U členů skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je platná vůči normám vůdců. Vliv pedagogů ustupuje do pozadí (Kolář, 2001). Zakrývací manévry šikany se zdokonalují a oběť může vykazovat známky somatického onemocnění. Všichni účastníci šikany si dopředu připravují různé vysvětlení situace, agresoři využívají tzv. neutralizační techniky, které souvisí s překonáváním kognitivní disonance. První je popření, kdy jedinec popírá, že se činu vůbec dopustil, druhým je neutralizace (jedinec čin považuje za normální) a třetím je zdůvodňování (jedinec připouští, že se činu dopustil, ale odmítá za něj nést odpovědnost). Dalším používaným mechanismem je morální vyvazování eufemismy (trochu jsme se kočkovali, chtěli jsme ho zocelit, to není nic proti tomu, co se děje na učňáku, vždyť u toho byli všichni). Čtvrtá fáze šikany je

častější v zařízeních, která má sice nastavená pravidla, ale její povaha se bere jen jako pouhá formalita, například školní řád. Proto nastavení nových norem ve skupině dodává agresorům pocit prestiže. Takto postižený kolektiv již nejde uzdravit běžnými prostředky a je důležitá profesionální pomoc. Pokud ani zde pomoc nepřichází, nastává poslední fáze a tou je **totalitní ideologie šikany**. Tento jev můžeme připodobnit k totalitním režimům, které známe. Šikana se stává skupinovým programem. Kolektiv se rozděluje na „nadlidi“ a „podlidi“, kdy ve skupině „podlidi“ může být i jeden člen, do jeho promyšleného týrání se zapojují všichni „nadlede“. Oběť nemá žádné práva, její zneužívání a týrání nezná hranice a samotní agresori již nepocítují žádné pocity a začínají být vzhledem k oběti emočně plošší. Oběť je natolik zlomená, že svou roli přijímá bez jakéhokoliv odporu. Zároveň zde vzniká jistý paradox, oběť je na agresorovi závislá a agresora brání, prožívá bolestivou jistotu, kdy ví, co jí čeká (Kolář, 2001, Vágnerová a kol., 2009). White (2004) popsal poslední fázi šikany jako „tanec smrti“, kdy obě strany vnímají svoje emoce zkráceně a přestávají se orientovat ve vlastním prožívání.

Ke čtvrté fázi přijetí normy má ještě velmi zajímavý pohled Říčan a Janošová (2010), kteří popisují tak trochu odlišné scénáře a to, že agresor může být v podstatě jediným, kdo navazuje alespoň nějaký kontakt s obětí. Příkladem takového scénáře může být například obecně odmítaný spolužák, který dává najevo touhu po přátelství a vztah s agresorem si pak idealizuje jako přátelství.

3.1 NÁSLEDKY ŠIKANY

Pozornost vědců dostala šikana poté, co tři malí norští chlapci v krátkém sledu po sobě spáchali sebevraždu a zanechali vzkaz, že byli šikanováni svými vrstevníky. Od té doby máme k dispozici mnoho zpráv o tom, že oběti šikany trpí mnohem častěji zvýšeným rizikem ke zvýšenému výskytu duševních potíží v dětství a v dospělosti. Mezi tyto duševní potíže patří především úzkostné poruchy, deprese, sebepoškozování, poruchy příjmu potravy, psychózy, sebevražedné myšlenky a pokusy, somatické problémy, zhoršený školní prospěch až opakování ročníku. Taktéž ti, kteří byli obětí šikany a zároveň sami

šikanovali, vykazují mnohem větší sebevražedné sklony. Hlavním negativním důsledkem pro šikanující agresory je pak pokračování přímých i nepřímých nátlakových přístupů k druhému i v dospělosti. Šikana v dětství může mít i přesah do dospělosti. Podle studie Tazikawy et al, se její vliv objevuje i 40 let po prožité šikaně. Může mít dopad na fungování člověka ve společnosti s mnoha důsledky jako například schopnost začlenění se, navazování vztahů, je zde větší pravděpodobnost, že budou šikanováni na pracovišti, několik studií potvrzuje, že má šikana vliv na nižší socioekonomický status. Nedávné meta analýzy také podporují zjištění, že páčání šikany zvyšuje riziko pozdější trestné činnosti. Oběti dětské šikany včetně těch, které zároveň šikanovaly, měly vyšší riziko horšího tělesného zdraví. Šikana může přispívat k předčasnému stárnutí, které pravděpodobně souvisí s dalšími formami psychotraumatizace a zneužívání. Podle studie Mater-University of Queensland „Study of Pregnancy“ byly osoby, které uvedly, že byly ve 14 letech šikanovány ve 21 letech somaticky vyšetřeny a zjistilo se, že mají mnohem vyšší BMI a riziko obezity ve srovnání s těmi, kteří šikanu neprožili. Šikana ničí sebeúctu. Nejen oběti, ale i tomu kdo šikanu provádí. Šikanujícímu se pocit vlastní hodnoty nezlepšuje, a tak má pocit, že musí šikanovat ještě víc. Můžeme tedy pozorovat ztrátu sebekontroly, dítě se šikanou nedokáže přestat. V základu šikany je totiž vnitřní tíseň a zoufalost. U oběti šikany se může rozvinout naučená bezmocnost ve všech oblastech života, která může pokračovat mnoho dalších let.

3.2 ROZPOZNÁNÍ ŠIKANY

Šikanovaná oběť dlouhodobě trpí, nemluví o tom, trápí se, nedokáže se soustředit na vyučování, je nepozorná, smutná, má horší studijní výsledky a reaguje pasivně nebo agresivně na své okolí. Postupně se snižuje její sebevědomí a sebejistota, její komplexy méněcennosti se prohlubují, nevěří si a selhává ve vícero činnostech (Rosová, 2015).

Charakteristické přímé projevy šikany, které by se daly vypořádat pedagogem ve škole, spočívají v následujících bodech:

- posměch, ponižující přezdívky, ponižování, hrubé žerty na účet oběti – zde je rozhodujícím kritériem pro posouzení, zdali jde o šikanu skutečnost, do jaké míry je pro dané dítě zraňující,
- kritika, výčitky na adresu žáka přednášené nepřátelským až nenávislivým nebo pohrdavým tónem,
- panovačné příkazy a skutečnost, že se jim dítě podřizuje,
- strkání, mlácení, kopání, šťouchání atd. – a nápadnost, že oběť útoky neopětuje,
- bitky, kde je evidentní převaha útočníka a slabší se snaží uniknout.

Nebo nepřímé známky šikany:

- oběť je o přestávkách sama, ostatní o ní nejeví zájem, nemá kamarády, ostatní ho ignorují,
- při kolektivních hrách bývá do týmu volený jako poslední,
- během přestávky vyhledává oběť přítomnost učitele,
- před vyzváním k odpovědi před třídou bývá oběť nejistá, ustrašená,
- působí smutně až depresivně, má často blízko k pláči,
- zhoršuje se její školní prospěch, často náhle,
- věci oběti jsou poškozené, špinavé, rozházené nebo úplně chybí,
- viditelně špinavé oblečení, věci, modřiny, škrábance atd., které oběť nedokáže racionálně vysvětlit.

V domácím prostředí by rodiče měli upozornit v situacích, že by jejich dítě mohlo být šikanované v těchto bodech:

- k dítěti nepřicházejí žádní kamarádi a spolužáci ze školy, dítě nemá jediného kamaráda, s jakým by trávil volný čas nebo si telefonovalo,
- dítě není zvané ke svým spolužákům domů, na oslavy atd.,
- objevuje se ranní nechůť jít do školy, ranní nevolnosti, bolesti hlavy, odkládání odchodu z domova, projevy strachu a ztráta chuti k jídlu,
- dítě střídá cesty do a ze školy, hledá nejkratší cesty nebo žádá rodiče o odvoz,

- dítě chodí ze školy hladové – buď mu agresori kradou svačiny, nenechají ho najíst, nebo mu berou peníze na jídlo,
- neklidný spánek, noční můry, křičení ze spaní („Nech mě!“),
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na něj,
- dítě bývá apatické, smutné, objevují se výkyvy nálad, může být nečekaně agresivní, odmítá se svěřit s tím, co ho trápí, může mít zmínky o sebevraždě,
- doma opakovaně žádá peníze, vymýšlí si důvody jejich potřeby a použití, nebo je krade,
- nápadně často hlásí ztrátu svých věcí,
- je často neurčitě nemocné – bolesti břicha, průjem, bolesti hlavy, může se například zhoršit ekzém (př. dítě stále musí mazat tabuli mokrou houbou) a chce zůstat doma.

3.3 ŘEŠENÍ ŠIKANY

Postup při řešení šikany ve škole je zakotven v Metodickém pokynu MŠMT, který uděluje povinnost škole zpracování Minimálního preventivního programu.

Pokud se ve škole vyskytne šikana má škola ohlašovací povinnost v následujících případech:

- dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí,
- škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují to-mu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo,
- dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR.

Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto činů:

- § 146 trestního zákoníku (dále jen „TZ“) ublížení na zdraví
- § 171 TZ omezování osobní svobody
- § 175 TZ vydírání
- § 177 TZ útisku
- § 185 TZ znásilnění
- § 191 TZ šíření pornografie
- § 205 TZ krádež
- § 228 TZ poškození cizí věci
- § 353 TZ nebezpečné vyhrožování

Každý má povinnost překazit páchaní nebo spáchání trestného činu (§ 367 TZ). Překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Jestliže to neudělá, sám spáchal trestný čin nepřekazení a neoznámění trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. S účinností od 1. 12. 2016 se rovněž výše popsanych trestných činů bude moci dopustit i sama škola jako právnická osoba, kdyby například úmyslně zatajovala, že u nich uvedeným trestným činům dochází.

Jako první musí školní metodik prevence na podkladě kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování rozhodnout, zda se jedná o počáteční a obvyklou šikanu, jejíž řešení škola zvládne vlastními silami, nebo jde o šikanu pokročilou a komplikovanou a škola potřebuje pomoc zvenku a bude nezbytná spolupráce se specializovanými institucemi a policií. Komplikovanou formou šikany myslíme šikanu, se kterou škola nemá zkušenosti nebo například výbuch skupinového násilí při pokročilém stádiu šikany. Patří sem i šikana krajně ohrožující bezpečí pedagoga a život oběti.

Pedagogický pracovník, který má podezření na šikanování, postupuje podle následujících pravidel:

- svá pozorování konfrontuje s dalšími kolegy,

- bezodkladně oznámí své podezření vedení školy, výchovnému poradci, metodiku prevence, třídnímu učiteli a konzultuje další postup,
- třídní učitel vyslechne spolu s metodikem prevence vytipované svědky a zaměří se především na informace typu: kdo je obětí, kolik je obětí, kdo je agresorem, kolik je agresorů, kdo je iniciátorem, kdo se aktivně podílí na šikaně, co kdy kde a jak dělali agresoři oběti, jakou závažnost mělo agresivní a manipulativní jednání, jak dlouho trvá šikana,
- třídní učitel ve spolupráci s metodikem prevence se spojí se zákonnými zástupci případné oběti, konzultuje s nimi výskyt nepřímých znaků šikany, požádá je o pomoc a součinnost,
- třídní učitel spolu s metodikem prevence citlivě vyslechne oběť, zaručí bezpečí a důvěrnost informací,
- vedení školy zajistí ochranu oběti,
- třídní učitel spolu s metodikem prevence vyslechne agresory, popřípadě je konfrontuje mezi sebou, snaží se je vést k přiznání,
- vedení školy svolá výchovnou komisi (vedení školy, výchovný poradce, metodik prevence, třídní učitel), která navrhne další postup vůči obětem, agresorům i třídě jako celku,
- vedení školy seznámí zákonné zástupce agresora se situací, sdělí jim navrhovaná opatření a požádá je o součinnost – pokud odmítají, zváží oznámení na Policii ČR a OSPOD, popřípadě doporučí péči v PPP, SVP nebo jiných odborníků,
- vedení školy seznámí zákonné zástupce oběti se situací, domluví se na opatřeních vedoucích k nápravě situace,
- na třídních schůzkách seznámí třídní učitel a metodik prevence ostatní zákonné zástupce žáků se vzniklou situací, seznámí je s preventivní oblastí práce s rizikovou třídou a vybídne zákonné zástupce ke spolupráci,
- pro rizikovou třídu škola zajistí intervenční program k řešení šikany a znovunastolení bezpečí ve třídě a obeznámí ostatní žáky se vzniklou situací a provede žáky opětovným seznámením se školním řádem

a jasně vyjádří svůj negativní postoj k násilí, opakovaně zapíše do žákovské knížky a třídní knihy poučení.

V případě, že šikanování oznámí zákonní zástupci, pracuje třídní učitel nebo školní metodik prevence obdobně podle výše uvedených pravidel. Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání se zákonnými zástupci dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Ze všech jednání je proveden podrobný zápis. U počáteční šikany, stadia ostrakismu je nutné zvážit, zda jsou některé z doporučených kroků v metodickém pokynu realizovatelné a optimální.

Pedagogové, popřípadě psychologové by měli zvážit, který typ a vedení rozhovoru pro zjišťování situace bude nejvhodnější. Vyšetřování formou podrobného dotazování totiž nebývá tím nejlepším řešením. Lepší řešení se nabízí v podobě přátelského rozhovoru třídy bez nátlaku na sdělování detailního popisu incidentů. Pořadí aktérů, s kým je rozhovor veden by mělo být podle doporučení MŠMT. Vhodné je vést rozhovory i s žáky, kteří jsou orientováni prosociálně a okrajových žáků se zastávají. Z hlediska informací bývají klíčové právě rozhovory se „zastánci“, kteří mohou vidět situaci ve třídě v širších souvislostech a méně zaujatě. Při přátelských rozhovorech se žáky, třídou i rodiči je doporučováno nezmiňovat výraz „šikana“ a netrvat na detailním popisu událostí. Jedině tak, můžeme zajistit, aby se třída nesemkla a nezamlčovala informace. Díky tomuto přístupu zajistíme důvěru žáků k „vyšetřovatelům“ a zároveň je to první krůček k nápravě vztahů mezi žáky. Akt omluvy a usmíření šikanujících a šikanovaných je na místě pouze tehdy, pokud by jej šikanovaní žáci preferovali. Zásadním principem je dlouhodobá práce s třídou na začlenění ostrakizovaného jedince.

Hlavním cílem při řešení šikany je pomoc šikanovanému a náprava vztahů ve třídě. V případě, že škola vyhodnotí, že jde o komplikovaný případ šikany (výbuch skupinového násilí), aplikuje se tento postup:

- překonání šoku pedagogického pracovníka – bleskový odhad závažnosti a formy šikany, rychle odhadnout vlastní možnosti k záchraně oběti,
- okamžitě zajistit záchranu oběti, ihned odvést ze třídy,
- ihned zalarmovat pedagogy v blízkosti, informovat vedení školy,
- zajistit dohled ve třídě, nenechávat třídu samotnou – zabránit agresorům a svědkům domluvit se na křivé výpovědi,
- pokračovat v pomoci a podpoře oběti (zajistit lékařské vyšetření),
- sepsat výpověď pedagoga – co přesně viděl,
- vyslechnout oběť,
- ředitel školy kontaktuje rodiče oběti,
- při podezření naplnění skutkové podstaty trestného činu ředitel oznámí tuto skutečnost PČR a OSPOD,
- vlastní vyšetřování a pokračování podle prvního postupu u obvyklé šikany.

Pokud se jedná o čtvrté stadium šikany – norma spolupracuje škola s nezávislými odborníky specialisty z PPP, SVP, diagnostického ústavu, krizového centra apod. Pomocí těchto specialistů se modifikuje Rámcový třídní plán pro problematickou třídu a pravidelně se monitoruje další vývoj situace ve třídě.

Rodiče mají také právo přizvat k případu řešení šikany školní inspekci a posléze si postup ČSI prověřit u školského ombudsmana. Je třeba mít na paměti, že po odhalení šikany je velmi důležité věnovat pozornost nejen oběti, ale i agresorům. Speciálně žákům, kteří se chovají zvláště necitlivě, a krutě musíme zajistit odbornou psychologickou pomoc, jejímž cílem je zajistit, aby se dítě cítilo mezi vrstevníky lépe v současnosti i budoucnu a samozřejmě pokud

možno zajistit, aby se podobná situace již neopakovala. Důležitý je i náhled na jeho vlastní chování, charakteristika jeho rodinného prostředí a odhalení jeho motivů chování. K nápravným opatřením školy pak patří sankce udělené podle školního řádu (napomenutí, důtky, snížené známky chování), převedení do jiné třídy, pracovní skupiny, popřípadě jiné školy (se souhlasem zákonných zástupců žáka). V případech velmi závažné šikany vedení školy doporučí realizovat dobrovolný pobyt v diagnostickém ústavu, vedení školy podá návrh na OSPOD k zahájení práce s rodinou, případně zahájí řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

Z výše uvedeného je jasné, že šikana je nesmírně závažný projev sociálně patologického jednání a že se nám potvrzují slova pana Koláře, že je šikana nemocí kolektivu. Před vypuknutím choroby, je ale vždy možnost nějaké prevence. V následujícím textu si proto popíšeme alespoň základní možnosti prevence šikany ve školním prostředí.

4. PREVENCE ŠIKANY VE ŠKOLE

Škola nese odpovědnost za chování žáků po celou dobu, kdy je žák svěřen jejich dočasnému dozoru. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc. Podle vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školních zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, odpovídá i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním. Ředitel

školy nese také odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance podle § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Preventivní působení školy je pak stanoveno a vymezeno v Metodickém pokynu MŠMT.

Za celou oblast prevence ve škole je zodpovědný ředitel školy. Mezi jeho povinnosti patří především seznámit žáky a pedagogický personál s problematikou šikany, má zajistit školení a další vzdělávání pedagogů v této oblasti, dále seznámit pedagogy se systémem oznamování a vyšetřování šikany, vést pečlivou evidenci šikanování, ustanovit metodika prevence a výchovného poradce ve škole, spolupracovat se žáky, rodiči a pedagogy a dalšími institucemi řešící šikanu, stanovit pravidla chování a sankce ve školním řádu a zajistit kvalitní dohled pedagogů o přestávkách. Škola má také povinnost spolupracovat se specializovanými institucemi (lékaři, obhájci, soudci apod.).

Prevence by se dala rozdělit na primární a sekundární. Primární prevence se uplatňuje v případě, že k šikaně ještě nedošlo, nebo nebyla zatím pozorována. Ta spočívá ve výchově harmonické osobnosti dítěte, v informovanosti dětí, rodičů a celé společnosti o šikaně, dále sem patří preventivní aktivity ve škole, jako pěstování zdravého sebevědomí, samostatnosti, nebo v tom co Řičan pojmenoval jako „výchovu k násilí“ - jedná se o metodu nácviku překonání nepohodlí a únavy, výchova k nebojácnosti, otužilosti a tělesné zdatnosti (Bendl, 2003). K primární prevenci patří celoškolské setkání, budování dobrých vztahů mezi školními kolektivy, školní parlament, třídní samosprávy, besedy, třídnické hodiny, semináře, požívání sociometrických dotazníků ve třídách, volné otevřené diskuse atd.

Sekundární prevence se používá tam, kde, již byla šikana rozpoznána a patří sem především opatření, které vedou k diagnostice šikany, zastavení šikany a následné práce s celým kolektivem. Šikana je stará jako škola sama, proto se nabízí otázka, jestli je vůbec na místě prevenci šikany rozdělovat.

Krutost a šikana často souvisejí s nedostatkem empatie a nedostatky v morální oblasti šikanujících. Složitý a proměnlivý proces vzniku šikany proto

přináší pedagogům určitou výhodu, neboť část rizikových faktorů je zpravidla možné ovlivnit v rámci školní výuky. Mohou například svým výchovným působením podporovat empatii, sociální dovednost získat si uznání a sympatie druhých, ovlivnit atmosféru důvěry ve škole, posilovat morální chování, posilovat ve výuce příležitosti pro růst vzájemného respektu a přátelství mezi žáky. V praxi to může znamenat upozadování výukových aktivit podporující soutěživost a navyšování výukových aktivit podporující spolupráci a sdílení názorů a emocí, například diskuse, společné řešení problému, společné tvoření atd. Pokud tyto aktivity probíhají ve dvojicích nebo malých skupinkách, je vhodné rozdělovat žáky například rozpočítáváním, losováním nebo podle jiného klíče, tak aby měli prostor se lépe poznat i ti žáci, kteří by se jinak k sobě nedostali. Tyto aktivity vedou nejen ke spolupráci ale i ke konfliktům, kterým je třeba věnovat pozornost, jejich průběhu i následné reflexi. Při těchto aktivitách je nutné udržet si kázeň žáků a pozitivní atmosféru. Takové aktivity lze následně krátce společně zhodnotit a ocenit u žáků prosociální chování. Při budování atmosféry důvěry může přispět i to, když učitelé dají žákům jasně najevo, že sami žáci mohou vylepšit život ve škole. Sem patří pozitivní efekt předpokladu, že žáci svojí určitou míru svobody a rozhodování využijí k rozhodnutí pro dobrou věc. „Jestliže jsou žáci přesvědčeni, že učitelé a celkové školní prostředí vítá pozitivní aktivity žáků (např. zastávání se obětí šikany), narůstá pravděpodobnost, že se pro takové činy rozhodnou“ (Feigenberg et. al., 2008). Morální chování žáků se dá také cíleně kultivovat prostřednictvím příběhů s morálním dilematem, během výuky o historických nebo literárních postavách, osobnostech veřejného života atd.

Učitel by měl nazývat věci pravými jmény a dávat svými slovy i činy jasně najevo, že šikana je špatná a nepřijatelná. Také by měl trvat na tom, aby se všichni žáci vzájemně oslovovali křestními jmény a měl by jim v tom být dobrý vzorem. Děti i dospívající velmi citlivě vnímají, pokud například učitel oslovuje jednoho žáka příjmením a ostatní křestními jmény. Svým způsobem totiž daného žáka sociálně vylučuje a snižuje jeho postavení ve třídě.

I takovouto drobností, může učinit ze žáka potencionální obět'. Pro nemorální chování je totiž typické, že začíná pozvolna a postupně narůstá jeho krutost (Bandura, 2002). Skvělou preventivní aktivitou je i pozorování žáků pedagogem ve chvílích, kdy si to neuvědomují. V případě konfliktů a přestupků, kterých učitel nebyl svědkem, je dobré o problému promluvit individuálně s více žáky, aby tak mohl rozlišit porušování konvencí a porušování morálních norem.

Škola má vytvářet dobré sociální klima, připouštět riziko šikany a otevřeně toto chování odmítat. Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě, na konflikty nebo nerespektování reaguje včas a přiměřeně, pracuje v souladu s morálními pravidly, používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně, vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení konfliktů, problémy řeší při individuální konzultaci, vyhýbá se konfrontačnímu tónu. Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci s kolegy, školním poradenským pracovištěm, popřípadě s vedením školy.

Je třeba si ale uvědomit, že i přes všechny preventivní kroky zkrátka není možné šikaně zcela zabránit, protože se vždy jedná o jedinečný případ s jedinečnou příčinou, jedinečným průběhem a dynamikou a celkově se samotným jedinečným příběhem. Níže se podíváme, do jaké míry prevence na základních školách funguje.

4.1 SITUACE NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH V ČR

Velmi zajímavé informace k výskytu šikany na základních školách uvádí ČSI na svých webových stránkách. Podle jejího šetření z let 2012–2015 se alespoň jeden případ šikany řešil na každé druhé základní škole v ČR (47,2 % škol).

V níže uvedené tabulce je zobrazen počet případů šikany v % podle převažujícího důvodu k šikanování.

Tab. 2: Počet případu šikany v %

Zástupný důvod	%
Osobnostní charakteristika oběti	42,1
Sociální znevýhodnění (např. oblékání, absence mobilního telefonu)	20,6
Fyzická odlišnost (např. obezita, neobratnost, tělesně slabší jedinec)	18,3
Zdravotní postižení / znevýhodnění	7,9
„Nováčkovství“ (nově příchozí člen skupiny)	5,6
Národnost, etnicita	4,8
Jiné (nadřazenost starších žáků vůči mladším)	4,8
Gender	4
Homofobie, bifobie, transfobie	0,8

V 92 % škol, ve kterých byly zaznamenány případy šikany, dospěly tyto případy do prvního stadia (zrod ostrakismu) a přibližně v polovině těchto škol také do druhého stadia (fyzická agrese a přitvrzování manipulace). Třetí stadium (většina přijímá normy) a páté, nejzávažnější stadium (totalita neboli dokonalá šikana) se vyskytovalo pouze v jednotkách škol. Ve většině případů tedy šlo o počáteční stadia šikany.

Následující informace odrážejí výsledky prezenční inspekční činnosti provedené v 787 základních školách. Konkrétní projevy šikany zjištěné v navštívených školách v rámci rozhovorů inspekčních pracovníků s řediteli škol, výchovnými poradci a školními metodiky prevence zobrazuje následující tabulka.

Tab. 3: Projevy šikany v navštívených školách v %

Projevy	%
Slovní (nadávky, výsměch, pohrdání, hrubé žertování a zesměšňování, neustálé kritizování a zpochybňování, ponižování, rozšiřování pomluv)	92
Kyberšikana (prostřednictvím SMS, sociálních sítí, webových stránek apod.)	52
Bití, kopání a jiné fyzické napadání	48
Nepřímá (demonstrativní přehlížení, ignorování)	36
Omezování svobody	28
Poškozování a krádeže osobních věcí	12
Poškozování oděvu	12

V nejvyšším podílu škol, ve kterých se šikana vyskytovala, se projevovala slovně. Ve více než polovině škol to bylo prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (kyberšikana) – nejčastěji tedy šlo o psychickou šikanu. Fyzické projevy jako bití, kopání či napadání byly zaznamenány v necelé polovině škol, kde se šikana vyskytovala. Konkrétní opatření k ochraně žáků před šikanou měla uvedena ve školním řádu přibližně polovina navštívených základních škol, zatímco ve dvou pětinach škol byla opatření uvedena pouze obecně v rámci ochrany před sociálně patologickými jevy. Ve čtyřech navštívených školách nebyla ochrana žáků před šikanou zakotvena ve školním řádu vůbec. Minimální preventivní program je konkrétním plánem preventivních aktivit, který se zpracovává na jeden školní rok. Tento program, který obsahoval i postupy k prevenci šikany, mělo zpracováno 94,2 % navštívených škol. Následující tabulka uvádí, kdo minimální preventivní program zpracoval.

Na přípravě minimálního preventivního programu nejčastěji v navštívených školách spolupracoval školní metodik prevence s vedením školy (v 45,3 % škol). Často jej ale také zpracovává sám, nebo ve spolupráci s výchovným poradcem. S externími partnery spolupracovali v navštívených školách na zpracování minimálního preventivního programu pouze dva školní metodici prevence. Z jiných pedagogů minimální preventivní program zpracoval nejčastěji ředitel školy. Školní strategii, jak postupovat při prevenci a v případě zjištěné šikany, mělo stanovenu přibližně devět desetin škol. V případě zjištěné šikany byla strategie, kterou škola přijala, účinná ve většině navštívených škol. Přibližně ve třech čtvrtinách případů se jako úspěšná ukázala jednání se zákonnými zástupci, ve třetině případů účinně zafungovala práce s třídním kolektivem. V necelých 30 % případů byli přizváni k řešení externí odborníci (pracovníci školských poradenských zařízení, odboru sociálně-právní ochrany dětí). Z dalších opatření to byly např. jednání specialistů školského poradenského pracoviště, výchovné komise, výchovná opatření a přeřazení žáka/učitele. O tyto informace se nadále budu opírat ve své výzkumné části práce.

VÝZKUMNÁ ČÁST

5. CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

Výzkumnou část jsem se rozhodla zaměřit na prožitek účastníků šikany, a to jak oběti, tak i agresora. V teoretické části bakalářské práce jsem se věnovala definici šikany, její charakteristice, rozdělila jsem druhy šikany, vymezila jsem účastníky šikany, popsala její fáze, nastínila možné řešení šikany a otevřela jsem otázku možnosti prevence. Má orientace ve zkoumané problematice je postavena především na studiu odborné literatury, proto jsem byla velmi zvědavá, do jaké míry se realita shodne s názory a výzkumy autorů odborných literatur.

Na výzkumné šetření jsem se velmi těšila. Nejprve přede mnou byl nelehký úkol seznámit se s někým, kdo na vlastní kůži zažil šikanu. Jak uvádí

česká školní inspekce, problematika šikany se týká každé druhé základní školy. Proto jsem oslovila mou bývalou spolužačku, která pracuje jako výchovná poradkyně na základní škole a s mým výzkumným plánem jí seznámila. Taktéž jsem oslovila své okolí a aktivně jsem začala vyhledávat informace a subjektivní prožitky mých přátel a známých. To mi pomohlo v jakémisi „předporozumění prožívání školní šikany“. Pro mnohé z mého okolí, byla šikana velmi bolestným zážitkem, který chtě nechtě může prožít znova, na zástupném místě jako rodič.

Pro můj výzkum jsem potřebovala minimálně tři účastníky – oběti šikany. Nakonec se mi podařilo nalézt čtyři oběti ochotné o svém trápení promluvit. Každá z obětí je žákem II. stupně na některé ze základních škol v Českých Budějovicích. Na dvě oběti jsem dostala doporučení od své bývalé spolužačky výchovné poradkyně, jedna oběť je synem mojí blízké kamarádky a poslední oběť je členkou sportovního klubu jako moje dcera. Nejprve jsem si hrála s myšlenkou, že výzkum povedu genderově vyvážený, nebo jednostranný, nakonec jsem ale od tohoto ustoupila, protože si myslím, že je velmi důležité proniknout do vnitřních prožitků nezávisle na pohlaví. Během mého hledání kandidátů pro výzkumný účel, se mi taktéž podařilo oslovit žáky, kteří byli označeni školou jako agresori a byli za šikanu potrestáni. Jedním z agresorů je dívka, která je dcerou učitelky speciální školy, kde jsem vykonávala praxi a druhým agresorem je chlapec, na kterého jsem taktéž dostala doporučení od své bývalé spolužačky výchovné poradkyně.

5.1 ETICKÉ HLEDISKO

Etické hledisko je klíčové a zásadní. Ochrana soukromí, diskretnost a zachování anonymity mých participantů je pro mě na prvním místě. Proto si všichni účastníci mohli sami vybrat přezdívku, nebo jméno, pod kterým budou v této práci vystupovat. Všichni mí kandidáti byli dopředu informováni o mém studijním záměru vést s nimi polo-strukturovaný rozhovor na téma subjektivního prožitku šikany, byli ujištěni, že získaný materiál použiji pouze pro účely této konkrétní bakalářské práce a taktéž jsem o svém záměru

informovala jejich zákonné zástupce a před rozhovorem získala jejich podepsaný informovaný souhlas. Informované souhlasy zákonných zástupců mám uložené doma a opatruji je podle pokynů GDPR. Všichni účastníci rozhovorů se na mém výzkumu podíleli dobrovolně a měli dostatek času si dopředu tuto spolupráci rozmyslet. Taktéž jsem byla s každým domluvená, že rozhovor kdykoliv můžeme zastavit a dále nepokračovat. Přílohou této práce je nevyplněný informovaný souhlas, který jsem dávala zákonným zástupcům. Z důvodu zachování anonymity k práci nepřikládám souhlasy vyplněné.

Během příprav na můj výzkum jsem vedla v patrnosti, že rozhovory musí probíhat na příjemném, klidném, bezpečném místě, které podpoří důvěrnou atmosféru, která je pro kvalitativní výzkum klíčová. Proto jsem se vždy dopředu každého particpanta zeptala, kde by chtěl, aby rozhovor probíhal. Toto opatření jsem také chtěla vzhledem k věku respondentů, pocit bezpečí pro dítě vnímám jako velmi důležitý. Místo jsem také konzultovala s rodiči dětí, aby i oni věděli, kde bude rozhovor probíhat. Vzhledem k faktu, že ani jedna strana netušila, do jaké hloubky problému se můžeme až dostat, dbala jsem na opatrnost, citlivost a pokládání otázek lehčí versus těžší. Tímto způsobem to vysvětluje i Hendl při kvalitativním rozhovoru je mnoho příležitostí, kdy se účastník musí vyjádřit k emočně citlivé záležitosti.“ Trpělivě jsem jim naslouchala, snažila jsem se navazovat přátelský oční kontakt a tím particpanta povzbuzovat. V souvislosti se zmíněnou atmosférou a spolu s nároky na výzkumníka zdůrazňuje Hendl (2016, s. 284) „důležitou vlastností takového výzkumníka je umění naslouchat, pozorovat a vytvářet empatické spojení s účastníkem výzkumu.“

Časovou osu rozhovoru jsem si naplánovala zhruba na 60 minut. Rozhovory probíhaly od září do listopadu minulého roku (2021).

5.2 CÍL VÝZKUMU A FORMULACE OTÁZKY

Cílem výzkumu bylo nahlédnout do subjektivního prožívání žáka, který prožívá nebo prožil šikanu, buď v roli oběti, nebo jako agresor. Předpokládala jsem, že tento prožitek výrazným způsobem ovlivňuje emoce, myšlenky, sebeúctu, schopnost nadhledu, vztahy a fungování v běžném životě.

Moje výzkumná otázka tedy zněla: *Co přesně spojuje oběti a agresory šikany?*

Uvědomovala jsem si, že má role výzkumníka může do jisté míry ovlivnit průběh i výsledek rozhovoru, a tak jsem možné ovlivnění reflektovala nedoptáváním se na zbytečné detaily, nebazírovala jsem na přesné časové ose a neprojevovala žádné zbytečné emoce ze získaných informací. Také si uvědomuji, že jsem pro všechny participanty byla cizí člověk, kterému se dostatečně nemuseli otevřít.

Za jisté limity tohoto výzkumu pokládám také moji nezkušenost a pozici začátečníka, protože jsem se během výzkumu opírala pouze o získané vědomosti s vedením rozhovoru na základě informací, získané z odborné literatury. Taktéž metodu zpracování analýzy a vyhodnocení výzkumu jsem čerpala pouze z odborné literatury.

5.3 POPIS POUŽITÝCH METOD

Protože každý případ šikany je jedinečný, rozhodla jsem se pro výzkumnou formu kvalitativní, neboť mým cílem bylo získat hloubkové prozkoumání konkrétního jevu s následným zpracováním získaných dat perspektivou interpretativní fenomenologické analýzy (IPA). Vzhledem k mé motivaci proniknout hlouběji do žákova prožívání, jevílo se jako jednoznačné užití kvalitativního přístupu.

Kvalitativní přístup ve svém základu umožňuje přistoupit ke sledovanému tématu z pozice, která poskytuje možnost hlubšího porozumění individuální lidské situaci. Mým ambiciózním záměrem bylo nahlédnout do prožitku žáků, kteří mají zkušenost se šikanou a pokusit se porozumět jejich náhledu na zkoumaný jev a porozumět situaci, ve které se ocitli a dokázat pochopit váhu a smysl, kterou tomu oni sami přisuzují.

5.3.1 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Jak bylo již výše zmíněno, rozhodla jsem se pro svůj výzkumný záměr použít kvalitativní přístup. Podle autorů je IPA skvělým nástrojem, pokud

chceme zkoumat člověka jako celek, tělo a duši a nestačí nám odosobněné zákonitosti, které nám mohou poskytnout kvantitativní výzkumy. Za pomoci jazyka prožívání druhých lidí nám zpřístupňuje prožitek nějaké významné životní události. Mezi přednosti kvalitativního výzkumu patří schopnost dostat se hlouběji do problému vnímání a prožívání jedince a jeho zacílení tkví ve výpovědích malého počtu respondentů s následným hledáním a objevováním určité pravidelnosti, společných rysů, znaků a prvků. Například metodolog Creswell k tomu uvádí že „kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (cituji podle Hendl, 2016, s. 46).

Metodu IPA dále přibližuje Koutná, Kostínková a Čermák (2013) jedná se o přístup, jehož prostřednictvím výzkumník směřuje k porozumění jedinečné zkušenosti člověka. Ucelený teoretický základ IPA se opírá o pramen fenomenologický, hermeneutický a idiografický. Typická pro metodu IPA je součinnost pohledů na subjektivitu výzkumníka i participanta, jejich vzájemné působení je završeno výzkumníkovým hledáním interpretací verbalizovaných prožitků participanta, zmíněnou výzkumníkovou prací v hermeneutickém kruhu, v případě analýzy IPA v dvojitém hermeneutickém kruhu, což obnáší výzkumníkovo porozumění tomu, jak participant chápe svoji zkušenost se sledovaným tématem a jakým způsobem ke svému vnímání konkrétního jevu dozrává.

Řečeno společně se Smithem a Pietkiewiczem (2014), IPA je dynamický proces, kde výzkumník zastává aktivní roli a ovlivňuje rozsah přístupu ke zkušenostem participanta, který skrze své výklady a interpretace odhaluje smysl, jaký dává svým subjektivním zkušenostem ve svém světě. Výzkumník svým postojem nastoluje atmosféru důvěry v rozhovoru s cílem umožnit participantovi uvědomit si a zachytit bohatý materiál z jeho vnitřního světa, který následně výzkumník zpracovává prací ve dvojitém hermeneutické kruhu. Pro práci v perspektivě IPA je doporučován polostrukturovaný rozhovor, který

spoléhá na dané závazné téma pro výzkumníka i participanta, zahrnuje okruh otázek či témat, která má výzkumník pod kontrolou a různě může měnit jejich pořadí. Přesto IPA umožňuje zapojení obou v dialogu v daném čase. Jako nezbytné se jeví výzkumníkovy komunikační schopnosti, především umění aktivního naslouchání a pokládání otevřených otázek, přičemž obojí může uvolnit nečekané proměnné nebo skryté předpoklady, díky nimž se výzkumníkovi a ovšem i participantovi vyjeví hojný vnitřní svět participanta související se sledovaným tématem (Smith, Pietkiewicz, 2014).

Zásadní prostor zaujímá v procesu IPA interpretace, tedy co se nachází, jeví, objevuje nebo shlukuje „za“ výpověďmi participanta, a jak toto vykládá, formuluje a přeformulovává nejprve tázaný a poté výzkumník. Rozumějme ten, který objevuje, a objasňuje jedinečnost participantova světa, tedy přímo tlumočí to, co je ventilováno participantem. Obecně vyjádřeno, výzkumník interpretacemi usiluje o nalezení a předání smyslu v odpovědích participanta, o převyprávění, objasnění a vyložení řečeného.

Podle souzení Hartla (1993, s. 81) interpretace je „důležitý proces vytváření závěrů získaných výz. či dg. údajů; údaje se vyhodnocují, klasifikují a hledají se mezi nimi vzájemné vztahy; nutnost zpětné vazby.“

Jak připomíná Koutná Kostínková a Čermák (2013), IPA rozeznává fáze výzkumného procesu. Ty zahrnují výzkumníkovy zkušenosti s tématem zájmu výzkumu, které si uvědomil. Uvědomění skládá z postřehů z vnitřního dialogu se sebou samým, z prohlédnutí si osobních nastavení vůči zacílení výzkumu. V dalším stadiu se výzkumník zabývá především čtením a opakovaným čtením přepsaných textů ze záznamu rozhovoru s participantem, věnuje bedlivou pozornost jeho světu a zkušenosti, a to z pohledu dotazovaného. Následující čas patří detailnímu analyzování předložených dat, neopomíjení drobných aspektů nalézajících se v získaném materiálu. Výzkumník rozkládá text na různorodé části, věnuje se obsahu i sledování užití jazyka v řeči participanta a s pečlivostí se staví k možným propojením mezi jednotlivými výklady participanta. Své nápady a asociace si poznamenává nejlépe po okrajích tištěného textu. V dalším stadiu se výzkumník otevírá vyvíjejícím se koncepcím a nápadům, které už

posbíral v předchozích fázích. Záměrně se výzkumník zabývá osobními interpretacemi a předpoklady, či dokonce fantaziemi, jež nashromáždil v průběhu výzkumné analýzy. O nedefinitivnost svých interpretací a o zformulování si domněnek a témat se opírá v navazující fázi, která cílí k mapování a pečlivému pozorování celistvých propojení u jednoho z dotazovaných. Spoléhá se na rozvíjející se oblasti a výklady, jimž může jakožto výzkumník přiřadit pořadí, určovat jejich nadřazenost a podřazenost nebo je sledovat z pohledu emočního prožitku dotazovaného. Uvedené fáze postupně aplikuje při analyzování dalších zkoumaných případů. Zbývající fáze jsou naplněny hledáním souvislostí a propojení mezi zkoumanými případy, pátráním po podobnostech nalézajících se v bohatém výzkumném materiálu. A nakonec přichází prezentace zjištěných a objevených výsledků. Identifikovaná témata jsou zásadně doplňována komentáři výzkumníka a přímými citacemi účastníka. Vzniklá shrnutí mají podobu uceleného přehledu o zvoleném zkoumaném tématu. Výzkumná sonda v perspektivě IPA odhaluje podstatu něčích zkušeností s určitým jevem a vyznačuje se sondováním prožívání a vnímání jednotlivce prostřednictvím jeho interpretací, vykresluje jedinečnost jeho zkušeností. Neopakovatelnost výzkumníkovy prožitku přímým způsobem odhaluje interpretace účastníků. Tito zachycují své prožitky a následně výzkumník uchopuje interpretace svých interpretací. Ambicí výzkumu v pohledu IPA lze označit subjektivní a hloubkové prozkoumání a popsání jedinečného rozměru lidského prožitku a nalezení významu, který daný jedinec spatřuje vzhledem ke zkoumanému tématu. Poznání osobního prostoru jistého člověka vztahujícího se ke sledovanému tématu je charakteristickým rysem kvalitativního výzkumu provedeného interpretativní fenomenologickou analýzou.

5.4 ANALÝZA ROZHovorŮ

Po doslovném přepsání nahraných rozhovorů jsem text pročítala a na okraj papíru psala poznámky. Taktéž jsem si několikrát po sobě všechny nahrávky znovu poslechla a hledala tam informace jako tón hlasu, dynamika mluvy, pauzy mezi větami, jednotlivé odmlky apod. Všechny tyto informace jsem si taktéž

zaznamenávala na okraj papíru přepisu toho daného rozhovoru. Vztýčnými body pro mě byla nejen obsahová složka, ale také paraverbalita a celkové naladění participantů. Moje poznámky pak znamenaly předběžná témata, ze kterých jsem vybírala relevantní témata určené k mému výzkumnému záměru. Z nich jsem si dále vytvořila oddíly a kategorie, ke kterým jsem připojovala příslušné citace. V samotné analýze jsem pak vycházela z tabulky témat, svých poznámek a původního přepisu rozhovoru, k němuž jsem se neustále vracela, aby mé interpretace byly téměř identické s původním rozhovorem. Postupovala jsem od jednoho dokončeného rozhovoru k dalšímu rozhovoru. Zároveň jsem se snažila minimalizovat vliv předcházející analýzy k té další. Každý rozhovor bude podrobený detailnímu rozboru a analýze. Poprvé dojde k přezkoumání idiografickým přístupem, který spočívá v podrobném prohlédnutí jedinečné zkušenosti každého participanta jednotlivě a podruhé přijde na řadu analýza finálních témat, která všechny participanty spojuje.

5.4.1 ROZHOVOR SE SIMONOU

Se Simonou jsem se potkala v centru města a po krátké procházce jsme se usadily v malé tiché kavárně. Během cesty do kavárny ze Simony viditelně opadl prvotní ostych a od všeobecného klábosení, jsme se tak mohly posunout k představení cíle a záměru mého výzkumu. Simča na mě působila velmi otevřeně a energicky i přesto, že některé mé otázky evidentně otevřely staré rány. Během prvních otázek mi detailně vysvětlila příčinu šikanování a totiž své autoimunitní onemocnění. *„Mám autoimunitní onemocnění, nefrotický syndrom. A do školy jsem právě moc nechodila, protože jsem hodně ležela v nemocnici. Ale doktoři mi právě dali takový prášky, který jsou kortikoidy a zadržují nějak vodu a pak jsem hodně tlustá. Taková celá plastická jako. Je to nežádoucí účinek těch léků. Můžu ti ukázat fotky, jak jsem vypadala před dvouma rokama. Otřesný vidíš? No a taky mám pak takový zateklý oči. Vypadám jako mongol. Tomu se říká cushing. Ted' mám ale biologickou léčbu, tak je to docela v poho“.*

Simona se na začátku přechodu na II. stupeň, tedy v šesté třídě, stala terčem posměchu chlapců z osmé třídy. Začátek školního roku zahájila později, až v prosinci. Ze začátku jí to přišlo jako nevinné pošťuchování, přirovnala ho k rýpání svých starších bratrů. *„A taky si ze mě vždycky dělali srandu starší bráchové, teda pak kvůli nemoci ne, ale třeba kvůli tomu, jak běhám“*. Postupem času, ale začali být chlapci krutější. Měla zmatené pocity, občas nedokázala rozlišit, jestli se jedná o podivné přátelství nebo šikanu. Projevy chování chlapců byly totiž dost protichůdné. ... *„když jsem byla třeba měsíc v nemocnici, tak za mnou přišli a ptali se, jak se mám, co mi bylo, když jsem nebyla ve škole, jestli třeba nepotřebuju s něčím pomoci a pak mi vzali třeba žákovskou, hodili jí do koše a odešli. Prostě blázni, nechápala jsem je“*. Jeden z osmáků, Tomáš se Simče líbil, a proto mu poslala žádost o přátelství na facebooku. Od toho dne, dle jejích slov začalo doslova peklo. *„Pak jsem jednomu z těch kluků poslala žádost přátelství na FB a od té doby, bych řekla, že začalo peklo. Dělal to, ale už jenom tenhle jeden, ostatní si mě přestali všímat“*. Počet agresorů se sice snížil pouze na jednoho, ale míra násilí se značně znásobila. Šikana už nebyla pouze psychická, ale začala i šikana fyzická. *„Třeba mě u šatny strčil tak, že jsem úplně spadla na kolena a dost to bolelo, a pak jsem měla i modřinu. Nebo mi třeba plivnul do obličeje, když procházel. Jednou před školou, po mě hodil hovno. To bylo šílený“*. Se svým trápením se snažila svěřit svému otci, který bohužel neodhadl vážnost situace. *„Nechtěla jsem to říct ani mamce, věděla jsem, že se trápí kvůli mojí nemoci a tomu, jak pak vypadám a táta, když jsem mu na začátku řekla, že mě osmáci prudí, mi řekl, že se jim asi líbím a začal mi vyprávět, jak to měli s holkama v mládí oni. Takže tak no“*. Nakonec se tedy svěřila staršímu bratrovi, který jí pomohl situaci podle svých možností vyřešit. *„Řekla jsem to bráchovi, ten úplně zuřil, že ho jde zabít, ale já nechtěla... počkal si na Tomáše před školou a trochu mu to vysvětlil“*.

Podle Simči slov, ale naštěstí začalo období nemoci COVID 19 a škola se tak rázem přesunula do online prostředí. Tím tak nějak šikana skončila, protože agresor mezitím ukončil povinnou školní docházku. Během rozhovoru byla cítit frustrace, že agresor nikdy nebyl potrestán a že se šikana ve škole

neodhalila. *„Úplně potrestán za šikanu nebyl, za to strčení před šatnou, dostal myslím nějakou důtku nebo napomenutí, protože to bylo vidět na kamerách... Můj trest pro něj by byl, kdyby si ten člověk, co je na jinýho zlý mohl třeba na měsíc vyzkoušet, jaký to je, když ho někdo takhle prudí. Dědala bych mu to samý prostě“.* Vlastní řešení šikany jako takové spatřuje ve vyšší dávce empatie, tolerance a otevřenosti *„Jakože třeba kdyby byli víc jako v seriálech na Netflixu, takový víc otevřený a nebyli to takový omezenci. Hlavně kluci teda“.* I po téměř dvou letech v ní stále přetrvává bolest a vztek *„Často na to myslím, i teď když už je to pryč a představuju si, co bych řekla a tak. Taký když na to myslím, jako třeba teď mám vztek“.* Na preventivní akci ohledně šikany si pak ze školy vzpomíná. *„Jednou jsme tady měli policii, dávali nám nějaký letáčky a hodině VKO (výchova k občanství) jsme šikanu probírali“.*

Tab. 4: IPA – SIMONA

ZMĚNA SITUACE	<p>„Když jsem se vrátila po nemoci ze školy“</p> <p>„Do školy jsem právě moc nechodila“</p> <p>„Doktoři mi právě dali takový prášky... a pak jsem hodně tlustá“</p> <p>„Hned v září jsem nešla, nastoupila jsem až někdy v prosinci“</p>
SOCIÁLNÍ KONSTRUKT ODLIŠNOSTI	<p>„Mám autoimunitní onemocnění“</p> <p>„Pak jsem hodně tlustá“</p> <p>„Kortikoidy a zadržují nějak vodu“</p> <p>„Taková celá plastická jako“</p> <p>„Mám pak takový zateklý oči“</p>
POČET AGRESORŮ	<p>„Parta kluků, někdy byli dva, někdy třeba i pět“</p>

	<p>„Byli to jen ti osmáci z céčka“</p> <p>„Dělal to už jenom tehle jeden, ostatní si mě přestali všímat“</p>
OBHAJOBA CHOVÁNÍ AGRESORŮ	<p>„Já to ani jako šikanu nebrala“</p> <p>„Taky jsem byla nešťastná, že jsem teď takhle tlustá“</p> <p>„Oni byli starší, tak si prostě rejpli no“</p> <p>„Taky si ze mě dělali srandu starší bráchové“</p> <p>„Třeba kvůli tomu, jak běhám“</p>
MÍSTO A ČAS	<p>„Vlítli k nám do třídy“</p> <p>„Ty chodby“</p> <p>„Ráno po cestě do třídy a na chodbě před šatnou“</p> <p>„Pak přestávky, když jsme se měli někam přesunout do jiné třídy“</p> <p>„Když jsme se nepotkali, tak přišli o velký k nám do třídy“</p>
OSTRAKISMUS	<p>„Kluci mi na chodbě začali nadávat do Číňana a špekouna“</p> <p>„A začali se hrozně smát, když mě viděli svačit“</p> <p>„Vadila jsem jim jenom já“</p> <p>„Tak jsem je pozdravila a oni mi nikdy neodpověděli“</p> <p>„sedli okolo mě a zírali na mě“</p>
SPRAVEDLNOST	<p>„Jednomu z těch kluků poslala žádost přátelství na FB“</p> <p>„Dřív se mi líbil“</p>

<p>ŠIKANA PSYCHICKÁ</p>	<p>„Začali se hrozně smát... že jsem fakt prase, a ještě takhle žeru“</p> <p>„Přišli o velký k nám do třídy hulákat“</p> <p>„Prostě jenom sedli okolo mě a zírali na mě“</p> <p>„Ptali se, proč jsem taková zrůda, jestli třeba nepocházím z Grónska“</p>
<p>ŠIKANA FYZICKÁ</p>	<p>„Svačinu mi hodili do koše... a já budu mít fakt hlad ... a bude mi blbě“</p> <p>„Vzali pravítko na matiku nebo nějakou sešit“</p> <p>„Do umyvadla vylili pití“</p> <p>„Vzali třeba žakovskou a hodili jí do koše“</p> <p>„U šatny strčil tak, že jsem úplně spadla na kolena a dost to bolelo, a pak jsem měla i modřinu“</p> <p>„Plivnul do obličeje“</p> <p>„Před školou po mě hodil hovno“</p>
<p>POCITY, PROŽÍVÁNÍ, NENÁVIST, VZTEK</p>	<p>„A začalo peklo“</p> <p>„Prostě blázni, nechápala jsem je“</p> <p>„Nesnáším ho“</p> <p>„Dřív se mi líbil, ale teď ho vážně nesnáším“</p> <p>„Takže jsem prostě nevěděla, jestli jsme kámoši nebo ne“</p> <p>„To bylo šílený“</p>

	<p>„A bude mi blbě“</p> <p>„A já budu mít fakt hlad“</p> <p>„Musíte přežít“</p> <p>„Dost často mi bylo zle, bolelo mě ráno břicho“</p> <p>„Bála jsem se“</p> <p>„Radost... a já musela zůstat doma...nebo jsem byla nemocná a musela jsem být v nemocnici“</p> <p>„Často na to myslím i teď, když je to pryč a představuju si, co bych řekla a tak“</p> <p>„Dělala bych mu to samý prostě“</p> <p>„Mám vztek“</p>
<p>POMOC, ŘEŠENÍ</p>	<p>„Dostal za uši od bráchy“</p> <p>„Nakonec vyřešilo samo“</p> <p>„Rodiče ani učitelé nevěděli“</p> <p>„Naštěstí začal covid a chodili jsme do školy fakt málo“</p> <p>„Nechtěla jsem to říct ani mamce“</p> <p>„A táta, když jsem mu na začátku řekla, že mě osmáci prudí, mi řekl, že se jim asi líbím...“</p> <p>„Nejvíc mi pak stejně pomohl brácha, počkal si na Tomáše před školou a trochu mu to vysvětlil“</p>

Můj vlastní dojem z rozhovoru se Simonou

Po rozhovoru se Simonou jsem sama byla překvapená, jak moc mě její příběh zasáhl. Krutost a nevypočitatelnost agresorů vzhledem k malé nemocné dívce mě naprosto šokovala. Taktéž mnou naprosto otřásl fakt, že nikdo nezasáhl i přesto, že Simona byla i podle odborné literatury ukázkovým případem potencionální oběti. Po několikanásobném přehrání rozhovoru se ve mně usadil pocit, který i když Simona nahlas neřekla a já se na něj konkrétně nedoptala, visel nad celým rozhovorem. **SAMOTA.**

5.4.2 ROZHOVOR S PETREM

S Petrem jsme se potkali před sportovní halou a měli jsme namířeno do malé kavárny na konci parku. Během krátké svižné procházky jsem měla prostor trochu Petra rozmluvit. I přesto že si s Petrem nejsme tak úplně cizí, byl z nadcházejícího rozhovoru poněkud rozladěný. Proto jsem ho ubezpečila, že rozhovor můžeme kdykoliv ukončit a že pokud by mu byla nějaká otázka nepříjemná, nemusí na ní odpovídat. Petr souhlasil a ujistil mě, že to zvládne.

Petr se stal obětí šikany, když na základní škole, kam sám chodí, začal učit jeho otec. Tato změna přinesla do třídního kolektivu směs emoci, které nakonec nahradil pocit možnosti mít výhodu. A tak, když Petr nedokázal vyhovět svým spolužákům přinést dopředu písemky, zjistit kdo bude zkoušený atd., třídu popadl vztek. *„Jenže táta si práci domů nenosí, všechno dělá ve škole, a kabinet má s jiným učitelem. Takže to prostě nešlo“*. Výhodu mít dopředu informace totiž přisuzovali pouze Petrovi. Informace, že je synem nového učitele, se šířila školou velmi rychle. *„Hlavně táta je dost přísný učitel taky trochu exot“*. Ve třídě se s Petrem spolužáci přestali bavit, když přišel do třídy, spolužáci si šeptali. Nikdy nepatřil do žádné třídní skupiny. Ze začátku si svojí situaci chtěl zlepšit tím, že bude mít špatné známky. Tato taktika mu ale nevyšla, *„a i ostatní učitelé mi třeba tu pětku ani nedali, protože řekli, že asi nemám den, jinak vědí, že to vím a umím“*. „Kamarádský a pohodový“ přístup učitelů situaci naopak ještě zhoršil. Chování spolužáků by sám šikanou nenazval, v jednu chvíli má dokonce pocit, že si tento přístup zasloužil.

„Všichni byli připojený k mikrofonu a já jediný jsem měl jakoby učitele“. Ve škole mu kluci nadávali, holky se ho štítily a na hodině tělesné výchovy se občas staly nějaké „nehody“ „*třeba kriketem nebo tak*“. O tom, jak se cítí, s nikým nemluvil, ale i přesto si Petrova matka všimla změny. „*Jednou jsem přišel ze školy a byl jsem úplně na dně, ale neřekl jsem jí proč*“. Po konzultaci rodičů se šikana začala řešit a na praktických činnostech dívky učitelce osvětlily vztahy ve třídě. Škola situaci vyhodnotila jako šikanu, dva chlapci se k agresivnímu chování přiznali a dostali kázeňský trest. „*Protože to celý vzali na sebe*“. I přesto, že Petrovo otec již třídu na fyziku nemá, vztahy ve třídě se nijak závratně nezlepšily. „*Mrzí mě jenom, že se teď dělá jakoby nic, přitom vím, že mě pořád neberou a ve třídě se semnou kámoši jen pár lidí*“. Během rozhoru je stále patrná Petrova frustrace, vztek a lítost. „*Tohle už prostě v pohodě nebude nikdy tady. Těším se na gympl, kam se snad dostanu*“. Z preventivních akcí školy Petr vzpomíná předmět výchovu k občanství a akci magistrátu města, na které žáci obdrželi letáčky s linkou bezpečí.

Tab. 5: IPA – PETR

ZMĚNA SITUACE	„Odešel náš třídní učitel do důchodu“ „Místo něj nastoupil můj táta“ „Všichni ve třídě byli našťvaný“ „Než nastoupil můj táta, tak to bylo všechno v pohodě“
SOCIÁLNÍ KONSTRUKT ODLIŠNOSTI	„Nastoupil můj táta“ „Učí nás jenom na fyziku“ „Táta je dost přísný učitel a taky trochu exot“
POČET AGRESORŮ	„Naši třídu“ „Všichni z druhého stupně“

<p>OBHAJOBA CHOVÁNÍ AGRESORŮ</p>	<p>„Taky bych se zlobil, kdyby nás učil něčí rodič“</p> <p>„Kdybych se začátku udělal, co lidi chtěli, mohlo to bejt v pohodě“</p> <p>„Lidi snažte se bejt týmoví hráči“</p> <p>„Než nastoupil můj táta, tak to bylo všechno v pohodě“</p> <p>„Že to fakt nedělám naschvál“</p> <p>„To co se stávalo na těláku, mohly být nehody“</p> <p>„Nikdy jsem to jako šikanu nebral“</p> <p>„V jednu dobu jsem měl výčitky, že jsem pako, který zradilo třídu“</p>
<p>OSTRAKISMUS</p>	<p>„Tak mě začali nesnášet“</p> <p>„Takže se semnou nikdo nebavil, když jsem přišel do třídy, všichni si začali šeptat, nebo kroutit očima a tak“</p> <p>„Taky jsem nikdy nepatřil do žádný třídní skupiny na whatsapp“</p>
<p>SPRAVEDLNOST</p>	<p>„Chtěli dopředu písemky, nebo vědět kdy bude táta zkoušet“</p> <p>„Holky chtěly, abych tátovi ukradl písemky, co jsme psali, aby si je mohly dopsat a opravit“</p> <p>„Táta si práci domů nenosí, všechno dělá ve škole“</p> <p>„Takže to prostě nešlo“</p>

	<p>„V jednu dobu jsem měl výčitky, že jsem pako, který zradilo třídu“</p> <p>„Že bych jim to klidně přinesl, ale že to zkrátka nejde“</p>
ŠIKANÁ PSYCHICKÁ	<p>„Kluci mi nadávali, holky se mě šítily“</p> <p>„Mě pošťuchovali všichni“</p> <p>„Začali nesnášet“</p> <p>„Nikdo nebavil“</p> <p>„Jednalo se hlavně o šikanu slovní“</p>
ŠIKANÁ FYZICKÁ	<p>„Blbej byl třeba tělocvik“</p> <p>„Tam byli občas i nějaké nehody“</p> <p>„Třeba kriketákem, nebo tak“</p>
POCITY, PROŽÍVÁNÍ, NENÁVIST, VZTEK	<p>„Snažil jsem se mít špatné známky“</p> <p>„Rodiče se zlobili, a i ostatní učitelé mi třeba tu pětku ani nedali“</p> <p>„Brutálně blbě jsem se cítil na onlinu“</p> <p>„Nemám rád celou svojí třídu“</p> <p>„Nemám rád tátu, za to že u nás učil“</p> <p>„Byl jsem úplně na dně“</p> <p>„Že jsem nějak mimo“</p> <p>„Mrzí mě“</p> <p>„Byl jsem hodně našťvaný, to jsem vlastně i teď“</p>

	<p>„Mám prostě vztek“</p> <p>„Chtěl bych chodit jinam“</p> <p>„Těším se na gympl“</p> <p>„V jednu dobu jsem měl výčitky, že jsem pako, který zradilo třídu“</p> <p>„Pak jsem nesnášel tátu“</p> <p>„Nemohl jsem spát“</p> <p>„Všude okolo mě dusno prostě“</p> <p>„Tak to není v pohodě“</p> <p>„Tohle už prostě nebude v pohodě nikdy tady“</p> <p>„Já si nestěžoval“</p> <p>„Vím, že mě pořád neberou“</p>
POMOC, ŘEŠENÍ	<p>„Nesvěřil, co bych tak komu mohl říct“</p> <p>„Kdyby táta neučil u nás na ZŠ“</p> <p>„Nejvíc mi pomohla asi moje mamka“</p> <p>„Neřekl jsem jí proč“</p> <p>„No a ona to řekla tátovi“</p> <p>„Nenápadně poptala paní učitelka holek na PKČ“</p> <p>„Pak se na to nějak přišlo“</p> <p>„Ideální řešení asi neexistuje“</p>

	<p>„Kluci dostali ředitelskou důtku, protože to celý vzali na sebe“</p> <p>„Jinak nic“</p> <p>„Ředitel překopal rozvrh a tátu už nemáme“</p> <p>„Přitom vím, že mě pořád neberou“</p> <p>„Ve třídě se semnou kámoší jen pár lidí“</p> <p>„Jako by se to všichni snažili zamést pod koberec“</p> <p>„Řešení šikany beze mě“</p> <p>„Tohle už prostě nebude v pohodě nikdy tady“</p>
TREST OBĚ STRANY	<p>„Tohle už prostě nebude v pohodě nikdy tady“</p> <p>„Byl jsem hodně naštvaný, to jsem vlastně i teď“</p> <p>„Vím, že mě pořád neberou“</p> <p>„Nemám rád tátu, za to že u nás učil“</p>

Můj vlastní dojem z rozhovoru s Petrem

Petr je inteligentní rozvážný chlapec, který šetří slovy i kritikou. Podle mého názoru si moc dobře uvědomuje, že se stal obětí šikany, i když podle jeho slov o šikanu nešlo. Jeho potřeba vyhovět všem a nejít do konfliktu, mu přinesla permanentní tlak. Vzhledem k tomu, že je šikana „vyřešená“ si nadále nesmí připouštět, že je stále ostrakizován. Tento fakt, mu ale přináší jen další bolest a stres. Během rozhovoru jsem z Petra cítila tu **SAMOTU** a toužebné přání, aby to celé už skončilo a on mohl začít novou kapitolu na jiné škole.

5.4.3 ROZHOVOR S JITKOU

S Jitkou jsem se sešla v kanceláři tanečního studia, kde jsme měly možnost si nerušeně popovídat. Jitka je disco tanečnice a pomocná trenérka. Na rozhovor jsme měly hodinu před začátkem tréninku. Po úvodním seznámení, kdy jsme hlavně probíraly téma tanec jsem Jitku ubezpečila, že s rozhovorem můžeme kdykoliv skončit, že mi nemusí odpovídat na všechny otázky a seznámila jí s cílem mého výzkumu.

Jitka se stala obětí šikany po lyžařském výcviku, kde se důvěrně seznámila se spolužákem z jiné třídy. O tohoto chlapce naneštěstí projevila zájem i Jitky spolužačka a problém byl na světě. Série nepříjemností zapříčinila rozchod dvojice, nicméně agresivní chování dotčené spolužačky pokračovalo. Na pomoc měla agresorka své dvě nejlepší kamarádky. Jak to u dívek bývá, agresivní chování bylo velmi kruté a podle. *„Tam si třeba nahrávaly, jak zní moje čurání a pak to na mobilu pouštěly před klukama. Jednou když jsem to ještě nevěděla, jsem si i prdla a to byl fakt trapas“*. Útoky neprobíhaly pouze ve škole, ale byly i v kyberprostoru. *„Pak mi psaly i hejty na FB nebo komentovaly hnusně storýčka na insta“*. Jitka musela čelit pomluvám, nadávkám, urážkám, trapasům a krutým žertům. *„K Vánocům mi ve škole daly krabičku s kondomy, abych si dávala pozor, když dávám na počkání... na výtvarce mi na obrázku přepsaly jméno a napsaly tam místo toho bitch...“*. Jitka měla morální podporu ve své kamarádce, kterou ale dívky agresorky začaly záhy šikanovat také. *„Pak do toho zatáhly i moji kámošku, která se mě zastávala“*. Agresorka měla velmi silnou pozici, byla to oblíbená spolužačka. Jitka se snažila agresorkám vyhýbat, stáhla se ze sociálních sítí, ale nic nepomáhalo. Byla vydeptaná, zlomená, špatně se jí spalo a nechtělo se jí do školy vůbec chodit. Styděla se o problému hovořit s dospělými. Vyvrcholení situace nastalo v momentě, kdy agresorky darovaly pod stromeček velmi nevhodný dárek, který začala řešit třídní učitelka. Díky tomu se agresorky stáhly a dostaly kázeňský trest. Sama Jitka k tomu dodává, že za krutost by dívky možná potrestala ještě víc *„Možná bych jim dala i trojku z chování“*. Svůj trest dostala neprávem i Jitka. Doma musela vysvětlovat vztah s chlapcem, byl jí zakázaný mobilní telefon, musela si smazat sociální sítě,

a hlavně celý tento spor vedl k rozchodu s chlapcem, kterého měla ráda. Během rozhovoru je tak cítit napětí, že to zkrátka nebylo fér.

Tab. 6: IPA – JITKA

ZMĚNA SITUACE	„Po lyžáku, když jsem začala chodit s klukem z áčka“
SOCIÁLNÍ KONSTRUKT ODLIŠNOSTI	„Svině, která dělá do kluků jiných“ „že už nejsem panna“ „že jsem se vyspala s učitelem na tělák“
POČET AGRESORŮ	„Hlavně ta spolužačka a dvě její nejlepší kámošky“ „Dvě byly z mé třídy a jedna byla z áčka“
OBHAJOBA CHOVÁNÍ AGRESORŮ	„Do toho kluka totiž dělala jedna moje spolužačka a já jí ho jako by přebrala“
MÍSTO A ČAS	„Pak mi psaly i hejty na FB“ „Komentovaly hnusně storičky na insta“ „Třeba na výtvarce“ „Když jsem šla na záchod“ „Ve škole“
OBLÍBENÝ AGRESOR	„Kdyby nebyla tak oblíbená“ „Kdyby jí to nikdo nevěřil“ „Pak by bylo snazší dokázat že lže“
OSTRAKISMUS	„Nejdřív mě holky drbaly za to, že jsem svině“ „Všude mě pomlouvaly, šeptaly si“ „Všichni ve třídě se mi pak tlemili“
SPRAVEDLNOST	„Já jí ho jako by přebrala“
ŠIKANA PSYCHICKÁ	„Drbaly za to, že jsem svině“ „Psaly i hejty na FB“ „Komentovaly hnusně storičky na insta“ „Všude mě pomlouvaly, šeptaly si“

	<p>„Na výtvarce mi na obrázku přepsaly jméno“</p> <p>„Napsaly tam místo toho bitch, whore, slut“</p> <p>„Nahrávaly, jak zní moje čůrání“</p> <p>„Na mobilu pouštěly před klukama“</p> <p>„Když jsem to ještě nevěděla, jsem si i prdla, a to byl fakt trapas“</p> <p>„Roznesly, že už nejsem panna“</p> <p>„Že jsem se vyspala s učitelem na tělák“</p> <p>„K Vánocům mi ve škole daly krabičku s kondomy“</p> <p>„Všichni ve třídě se mi pak tlemili a já se rozbrečela“</p> <p>„Jednalo se o šikanu psychickou, možná i kyberšikanu“</p>
ŠIKANA FYZICKÁ	<p>„Postříkaly vodou a pak to vypadalo, že jsem se počůrala“</p>
POCITY, PROŽÍVÁNÍ, NENÁVIST, VZTEK	<p>„To byl fakt trapas“</p> <p>„A já se rozbrečela“</p> <p>„Fakt za to ty slepice nesnáším“</p> <p>„Nestydět se, já to neudělala“</p> <p>„Byla jsem fakt úplně vydeptaná“</p> <p>„Špatně se mi spalo“</p> <p>„Nechtělo se mi do školy vůbec chodit, ani ven celkově“</p> <p>„Takže ještě tenhle smutek““</p>
POMOC, ŘEŠENÍ	<p>„Kámošku, která se mě zastávala o tom povídala s kámoškami ze třídy, nebo na tréninku a nejvíc jsem to řešila s mojí nej pak řešila naše třídní“</p>

	<p>„Nejvíc mi pomohla naše třídní. Díky ní, se to ve škole začalo řešit jako šikana a holky se stáhly. Všechny tři dostaly dvojku z chování“</p> <p>„Možná bych jim dala i trojku z chování“</p>
TREST OBĚ STRANY	<p>„Dala jsem si pauzu na sítích no a samozřejmě jsem se kvůli tomu rozešla s tím klukem, že jo. Takže ještě tenhle smutek. Měla jsem ho fakt ráda“</p> <p>„Rodiče byli trochu naštvaní a i toho kluka jsem musela vysvětlit, pořád jsem jenom musela vysvětlovat. Zakázali mi mobil a musela jsem smazat FB a instagram“</p>

Můj vlastní dojem z rozhovoru s Jitkou

Jitka je statečná, energická a sebevědomá dívka. Z jejího vystupování je znát sportovní týmový duch, který se pravděpodobně snaží přenést i do školního prostředí, koneckonců tomu napovídá, rozhod s partnerem ve prospěch dobrých vztahů se spolužačkami. Neuvěřitelná je krutost dívek. Na konci rozhovoru jsem měla radost, že třídní učitelka dokázala účinně zasáhnout a že je to vlastně můj první rozhovor, který tak nějak končí happyendem.

5.4.4 ROZHOVOR S LENKOU

Lenka za mnou dorazila do kanceláře výchovného poradce ve škole. Lenka byla seznámená s cílem mého výzkumu od výchovné poradkyně, která je mojí bývalou spolužačkou. Po úvodním seznámení a neformálním povídání o škole, době online vyučování a zálibách, se dostáváme do části výzkumu.

Lenka popisuje situaci ve třídě, kdy je jeden spolužák silnější než ostatní a úmyslně ubližuje všem dětem. Není si jistá, zdali jde o šikana v pravém slova smyslu „*Pořád nevím, jestli je to šikana z jeho strany, spíš teď asi šikanujeme my jeho*“. Tento stav je neměnný a trvá prakticky už sedm let. Agresor je větší, silnější a hlavně nevypočitatelný. Dívky i chlapci z něho mají strach. Tento agresor nemá zastání ani u učitelů a ostatních rodičů žáků, jediný, kdo se ho zastává je jeho matka. „*Myslím, že tento názor mají i ostatní učitelé a rodiče, ale jak je nějaká ta inkluze, tak se ho nemůžeme zbavit... jeho matka si myslí, že jsme špatný my a on je chudák*“. Agresor spolužákům ničí věci, všechny bije, Lence dal pěstí do obličeje, házel po spolužácích mokrou houbou, shazuje jim věci z lavice. Škola agresora řeší po svém, „*Už dostal snad všechny tresty... No a měl ty důtky a tak a když jedeme někam na školní výlet, tak ho s sebou učitel nebere. Kvůli chování...*“ i přesto, agresivní chování stále pokračuje. Během rozhovoru jde z Lenky cítit frustrace, rozhořčení, vztek a bezmoc. Snaží se mu vyhýbat, jak to jen jde. Úlevu a jakousi útěchu spatřovala na distančním vzdělávání. „*A taky byl dobrej covid, že jsme se s ním nemuseli vidět*“. Ve třídě ale mají jinak dobrý kolektiv, drží pohromadě, pomáhá jim i třídní učitel. „*Tak máme s učitelem dohodu, že nás holky kluci chrání, a když nás chce zmlátit nebo něco, tak si to s ním vyřídí*“. Agresor má špatný školní prospěch, a tak Lenka doufá, že propadne a její třída bude mít konečně klid.

Tab. 7: IPA – LENKA

<p>SOCIÁLNÍ KONSTRUKT ODLIŠNOSTI (agresora)</p>	<p>„Ten kluk má totiž tak 100 kilo a skoro dva metry“ „Je to hlupák“ „Tenhle kluk, je takový hloupý“ „Je hloupý, má samé čtyřky a pětky ale ještě bohužel pořád nepropadl“ „Mamka říká, že nemá co dělat na ZŠ, že patří do zvláštní školy nebo do ústavu na psychiatrii“</p>
--	---

	<p>„Je hrozně nevypočitatelný“</p> <p>„Byl vždycky větší a silnější“</p>
POČET AGRESORŮ	„Byl to jeden kluk od nás ze třídy“
OBHAJOBA CHOVÁNÍ AGRESORA	„Jak je nějaká ta inkluze, tak se ho nemůžeme zbavit“
MÍSTO A ČAS	<p>„Začalo to hned v první třídě“</p> <p>„Je to fakt od té první třídy“</p> <p>„Chodí se mnou do třídy“</p>
OSTRAKISMUS (agresora)	<p>„Tenhle kluk, je takový hloupý“</p> <p>„Patří do zvláštní školy nebo do ústavu na psychiatrii. Tento názor mají i ostatní učitelé a rodiče“</p> <p>„Že jsme se s ním nemuseli vidět“</p> <p>„Nejlepší by bylo, kdyby ho konečně ze školy vyhodili“</p> <p>„Máme od půlky šestky nového třídního – chlapa a ten se s ním fakt nemaže. Dost si volá do školy jeho matku“</p> <p>„Celá třída proti němu bojuje. Když se kluci spojí tak ho porazí“</p> <p>„Když jedeme někam na školní výlet, tak ho s sebou učitel nebere“</p>

SPRAVEDLNOST	<p>„Ten se s ním fakt nemaže a dost si volá do školy jeho matku“</p> <p>„Máme každý tento incident okamžitě nahlásit třídnímu, který to řeší s výchovnou komisí. Už dostal snad všechny tresty, ale jeho máma tvrdí, že za to nemůže“</p> <p>„Máme s učitelem dohodu, že nás holky kluci chrání, a když nás chce zmlátit nebo něco, tak si to s ním vyřídí“</p> <p>„Když se kluci spojí tak ho porazí“</p> <p>„No a měl ty důtky“</p> <p>„Vždycky existuje spravedlnost“</p> <p>„Když jedeme někam na školní výlet, tak ho s sebou učitel nebere kvůli chování“</p>
ŠIKANNA FYZICKÁ	<p>„Ničil nám věci, strkal do nás“</p> <p>„Tenhle kluk nás bije všechny“</p> <p>„Mě třeba když jsem stála u lavice, tak mě chytil a donesl mě jinam“</p> <p>„Přišel a dal mi pěstí do obličeje“</p> <p>„Jedná se o fyzickou šikanu, na nějakou lepší mu chybí IQ“</p> <p>„Třeba okolo mě prochází a najednou mi shodí věci z lavice“</p> <p>„Házet mokrou houbu a ta hrozně smrděla“</p>

<p>POCITY, PROŽÍVÁNÍ, NENÁVIST, VZTEK</p>	<p>„Já se mu vyhýbám, jak to jen jde, bojím se ho“</p> <p>„Chtěla bych taky nějak ublížit“</p> <p>„Takže mám asi vztek“</p> <p>„My všichni na něj máme vztek“</p> <p>„Vyhodila bych ho ze školy“</p> <p>„Já nechtěla ve škole ostudu“</p> <p>„My holky z něho máme strach, kluci taky“</p> <p>„Nemám ho ráda“</p>
<p>POMOC, ŘEŠENÍ</p>	<p>„Nejlepší by bylo, kdyby ho konečně ze školy vyhodili“</p> <p>„Taky byl dobrej covid“</p> <p>„Po té ráně pěsti jsem se svěřila babičce“</p> <p>„Okamžitě to řešila s mamkou, s učitelem, ředitelem, výchovným poradcem a jeho matkou“</p> <p>„Nejvíc nám pomáhá třídní a celkově celá třída proti němu bojujeme“</p> <p>„Rodiče i učitelé jsou super“</p> <p>„Okamžitě nahlásit třídnímu, který to řeší s výchovnou komisí. Už dostal snad všechny tresty, ale jeho máma tvrdí, že za to nemůže“</p> <p>„No a měl ty důtky a tak a když jedeme někam na školní výlet, tak ho s sebou učitel nebere“</p>

	<p>„Kvůli chování“</p> <p>„Já se mu vyhýbám“</p>
--	--

Můj vlastní dojem z rozhovoru s Lenkou

Lenka je drobná křehká dívka, kterou evidentně trápí pocit křivdy, který se jí a její třídě děje bezmála sedm let. I přesto, že chování agresora naplňuje znaky šikany, nevidím Lenku jako typickou oběť a celkově situaci nehodnotím jako klasickou šikanu. Dovoluji si proto souhlasit s Lenky tvrzením, že třída možná ostrakizuje agresivního žáka. Bohužel je Lenka díky své drobnosti snadným terčem útoků. Škola se pravděpodobně snaží všemi dostupnými prostředky proti agresivnímu chování bojovat, bohužel zatím marně. Pevně doufám, že se Lence bude i nadále dařit útoky překonávat anebo nejlépe aby ona ani žádný její spolužák agresivní chování spolužáka nemuselo zažívat vůbec.

5.4.5 ROZHOVOR S ALEŠEM

S Alešem jsme se potkali v kavárně, kousek od hokejového stadionu. Asi dvacet minut jsme si všeobecně povídali, než jsem přešla k výzkumné části našeho rozhovoru. Aleše jsem ujistila, že nemám v plánu nikterak odsuzovat jeho počínání, které bylo klasifikováno jako šikana. Taktéž jsem ho ujistila, že rozhovor můžeme kdykoliv přerušit, a že mi nemusí odpovědět na všechny otázky. Aleš mi na to odvětil, že tohle už má vyřešené, a tak jsme mohli začít první otázkou. *„Celé to začalo, když se naši rozváděli. Já byl hodně naštvanej a smutnej a špatně jsem spal, protože máma to pořád řešila, s kým teda chci bejt a jednou jsem přišel do školy fakt unavenej a můj kámoš mi před celou třídou řekl, že jsem fakt nesnesitelnej a že se nediví, že můj fotr radši zdrhnul, že mít syna jako já utekl by dávno. No a já ho za to zmlátil“*. Petr neměl doma

právě ideální podmínky, a tak měl na kamaráda vztek. Situaci vyřešil po svém a po bitce bral situaci za vyřešenou. Tím, že kamarád byl zároveň jeho spoluhráčem na hokeji, se jejich spor přenesl i mimo školu. Napětí stoupalo, když si kamarád na chování Aleše stěžoval trenérovi. **„Měl jsem na něj vztek, že žaluje jako mimino, a tak jsem mu hodně nadával a buzeroval ho prostě“**. Aleš začal mít na spolužáka averzi, měl pocit, že je všemi oblíbený a že mu ostatní nadřezují. **„Ale ani on nebyl svatej. Stal se z něho takovej zmrd. Jenže on byl takovej miláček všech učitelů ve škole, jedničkář, i na hokeji ho tým a trenér bral víc než mě, tak jsem mu to prostě dával sežrat“**. Celá situace se vyhrotila, když došlo po cestě ze školy ke rvačce a Aleš napadl spolužáka takovým způsobem, že mu tekla krev z nosu. Situaci ihned začala řešit matka napadeného **„volala mojí mámě, co to má jako bejt, pak to ještě řešila na hokeji s trenérem a pak ve škole s ředitelem“**. Výsledkem šetření byla šikana, Aleš označený jako agresor, dostal dvojku z chování. Nepříjemnosti ho čekaly doma, na hokeji i během přestávek ve škole. **„Naši z toho byli špatný, pak se zase hádali, že za to může táta, že si našel jinou a ve škole jsem dostal dvojku z chování... trenér mi promluvil do duše... Pak k nám vždycky ještě do třídy přišel dozor z chodby. Takový trapný prostě“**. Aleš svého chování nelituje, domnívá se, že si takovéto chování spolužák zasloužil, ve svém jednání spatřuje určitou spravedlnost. **„Pořád si myslím, že si to tak prostě zasloužil“**.

Tab. 8: IPA – ALEŠ

ZMĚNA SITUACE	„Když se naši rozváděli“
SOCIÁLNÍ KONSTRUKT ODLIŠNOSTI	„On nebyl svatý“ „On byl takovej miláček“ „Že žaluje jako mimino“ „Jedničkář“

OBHAJOBA CHOVÁNÍ AGRESORA	<p>„Já byl hodně naštvanej a smutnej“</p> <p>„Fakt unavenej“</p> <p>„Ale on si to fakt zasloužil za to svoje chování“</p>
SPRAVEDLNOST	<p>„Kámoš mi před celou třídou řekl, že jsem fakt nesnesitelnej a že se nedíví že můj fotr radši zdrhnul“</p> <p>„Že mít syna jako já utekl by dávno“</p> <p>„Já pak seděl celý zápas na střídačce“</p> <p>„I na hokeji ho tým a trenér bral víc než mě“</p>
ŠIKANA PSYCHICKÁ	<p>„Tak jsem mu to prostě dával sežrat“</p> <p>„Tak jsem mu hodně nadával a buzeroval ho prostě“</p>
ŠIKANA FYZICKÁ	<p>„Já ho za to zmlátil“</p> <p>„No, takže jsme se prostě porvali“</p> <p>„Když jsme se zase porvali po cestě z oběda“</p> <p>„Tekla mu červená z nosu“</p>
POCITY, PROŽÍVÁNÍ, NENÁVIST, VZTEK	<p>„I na hokeji ho tým a trenér bral víc než mě“</p> <p>„Měl jsem na něj vztek“</p> <p>„Takový trapný prostě“</p> <p>„A na mě jako na nějakýho zlýho šmejda“</p> <p>„Naši z toho byli špatný“</p> <p>„Je to můj kámoš a spoluhráč a že jsme tím“</p>
ŘEŠENÍ, TREST	<p>„Volala mojí mámě“</p>

	<p>„Pak to ještě řešila na hokeji s trenérem a pak ve škole s ředitelem“</p> <p>„Probíhaly jako nějaký tajný výslechy od učitelů a výchovného poradce“</p> <p>„Musela do školy máma s tátou“</p> <p>„Já dostal doma čočku“</p> <p>„Trenér mi promluvil do duše“</p> <p>„Ve škole jsem dostal dvojku z chování“</p> <p>„Vždycky ještě do třídy přišel dozor z chodby“</p>
SUBJEKTIVNÍ HODNOCENÍ	<p>„Ale on fakt nebyl taky dobrák“</p> <p>„Já nevím, jestli toho lituju“</p> <p>„Možná bych ho příště nezmlátil“</p> <p>„Pořád si myslím, že si to tak prostě zasloužil“</p>

5.4.6 ROZHOVOR S JANOU

S Janou jsem měla rozhovor přes MS Teams, vzhledem ke zhoršené epidemiologické situaci. Na začátku rozhovoru jsem jí ubezpečila, že nemám rozhodně v plánu její chování nijak soudit, že mi nemusí odpovídat na všechny otázky a že rozhovor můžeme kdykoliv ukončit. Jana souhlasila a dodala, že se nemá rozhodně za co stydět, takže směle do toho. Na první otázku, jak to celé vlastně začalo, mi odpověděla „**když jsme se přestěhovali do Budějovic**“. Jana byla ve škole nová a dívky ve třídě jí nepříjaly zrovna vřele. Po nějakém čase se tedy začala kamarádit se spolužáky, „**Ty měli nějaký spory z minula s jednou holkou**“. Jana se tak ocitla ve velmi těžké situaci. Dívky o přátelství neměly

zájem a přátelství chlapců bylo vykoupeno agresivním chováním vůči ostrakizované spolužačce. Ostrakizovaná spolužačka, „*kteřá mě ještě k tomu pomlouvala*“ se taktéž nechovala úplně na jedničku, takže Jana pokračovala v nastaveném třídním trendu. „*Tak jsem jí občas řekla něco hnusného, nebo jí třeba dala výsměšného líbika na fotku, nebo vtipnej koment*“. Jany chování se ale začalo řešit jako šikana a Jana dostala kázeňský trest. „*Ona si pak stěžovala, měla to celý popsat, každej ze třídy chodil do kabinetu, aby řekl, co ví, jak to bylo. Mě se moc neptali. Pak škola řekla, že je to šikana a já dostala trest..., učitelé tomu věřili a pak už se na mě dívali skrz prsty... Dostala jsem ředitelskou důtku a musela jsem se omluvit. Taky jsem za trest pak nemohla na školní výlet na konci roku, který byl výběrověj*“. Jana si svoje agresivní chování nepřipouští „*Já nevím, jestli toho lituju, lituju i sebe, já za to fakt nemohla, bylo to spíš takový nedorozumění, nic jsem jí neudělala.*“

Tab. 9: IPA – JANA

ZMĚNA SITUACE	„Když jsme se přestěhovali do Budějovic“
SOCIÁLNÍ KONSTRUKT ODLIŠNOSTI	„Já byla ve škole nová“ „Že mě mezi sebe holky moc nechtějí“
OBHAJOBA CHOVÁNÍ AGRESORA	„Že mě mezi sebe holky moc nechtějí, tak jsem se spolčila s klukama“ „Mě ještě k tomu pomlouvala“
SPRAVEDLNOST	„Spory z minula s jednou holkou, která mě ještě k tomu pomlouvala“ „Byla na mě nepřátelská a nechtěla mě do party, když jsem přišla nová“
ŠIKANA PSYCHICKÁ	„Občas řekla něco hnusného“

	<p>„Dala výsměšného líbika na fotku“</p> <p>„Nebo vtipnej koment“</p> <p>„Jednou se nějak rozbřečela ani nevím proč“</p> <p>„Něco jsem jí řekla“</p> <p>„Neprobíhalo to nijak“</p> <p>„To bylo všechno“</p>
<p>POCITY, PROŽÍVÁNÍ, NENÁVIST, VZTEK</p>	<p>„Byla na mě nepřátelská a nechtěla mě do party, když jsem přišla nová“</p> <p>„Mě se moc neptali“</p> <p>„Pak už se na mě dívali skrz prsty“</p> <p>„Musela jsem se omluvit“</p> <p>„Taky jsem za trest pak nemohla na školní výlet“</p> <p>„Bylo to spíš takový nedorozumění, nic jsem jí neudělala“</p>
<p>ŘEŠENÍ, TREST</p>	<p>„Její kamarádka to řekla třídní učitelce“</p> <p>„Ona si pak stěžovala, měla to celý popsat“</p> <p>„Každej ze třídy chodil do kabinetu, aby řekl, co ví, jak to bylo“</p> <p>„Dostala jsem ředitelskou důtku a musela jsem se omluvit“</p> <p>„Taky jsem za trest pak nemohla na školní výlet“</p>

SUBJEKTIVNÍ HODNOCENÍ	<p>„Já nevím, jestli toho lituju“</p> <p>„Lituju i sebe“</p> <p>„Já za to fakt nemohla, bylo to spíš takový nedorozumění, nic jsem jí neudělala“</p>
--------------------------	--

Můj vlastní dojem z rozhovoru s Janou

Jana na mě působila velmi otevřeně a nekonfliktně, z našeho rozhovoru bylo jasně patrné, že i ona se z části cítí jako oběť. Nebyla v lehké situaci, když jako nová žákyně přišla do zažitého kolektivu. Nepochopení a pravděpodobně její nováčkovství jí připravilo o schopnost racionálního úsudku, za to byla patřičně potrestaná. Vzhledem k tomu, že je Jana nyní v deváté třídě, moc času na nápravu vztahů ve třídě již není.

Tab. 10: Analýza shodných témat

	SIMONA	PETR	JITKA	LENKA	JANA	ALEŠ
ZMĚNA SITUACE	X	X	X	X	X	X
SOCIÁLNÍ KONSTRUKT ODLIŠNOSTI	X	X	X	X	X	X
OBHAJOBA CHOVÁNÍ AGRESORA	X	X	X	X	X	X
SPRAVEDLN OST	X	X	X	X	X	X

POCITY PROŽÍVÁNÍ NENÁVIST VZTEK	X	X	X	X	X	X
--	---	---	---	---	---	---

Z analýzy shodných témat vyplývá, že všichni participanti jako původ šikany uvedli shodně změnu situace, vytvoření sociálního konstruktů, shodně obhajovali chování agresora, shodně uváděli též spravedlnost a z pocitů uváděli nejčastěji vztek a nenávist.

5.5 DISKUZE

Výzkumná část pro mě představovala velkou výzvu a byla pro mě velmi cennou zkušeností. Pokud budu hodnotit výzkum zpětně, tak jsem měla štěstí na výběr všech participantů, jejich skvělou ochotu spolupracovat a předat mi své zkušenosti. Rozhovory byly postavené na svobodě projevu na důvěře a možnosti rozhovor kdykoliv ukončit. Měla jsem trošku strach, zda se mi povede navodit příjemnou atmosféru pro rozhovory, aby se moji participanti cítili s to, se mi otevřít a pustit mě do svého vnitřního světa, ve kterém se ukrývala bolest a trápení. Snažila jsem se držet připravených otázek, a pokud se participanti ve svém toku myšlenek ztratili, snažila jsem je vrátit k původní myšlence a odpovědi na otázku. Z každého rozhovoru jsem si odnesla silné dojmy a zážitky, které mě nutily stále dokola přemýšlet nad problémem šikany, který se může týkat každého z nás. Díky zapisovaným poznámkám jsem se neztrácela ve svých dojmech, myšlenkách a tématech. Zkušený analytik by jistě dokázal rozklíčovat ještě další vyvstalá témata, jistě by se daly zanalyzovat další výzkumné problémy, myšlenky, jednotlivé emoce atd. Dostatečná otevřenost výzkumných otázek během rozhovoru vedla k bohaté rozmanitosti odpovědí.

5.6 ZÁVĚR VÝZKUMNÉ ČÁSTI

Zpracovaný výzkum poodhalil společný klíč mezi jednotlivými účastníky šikany. Pomohl mi nahlédnout na obě strany mince a ověřit si průběh

jednotlivých stádií šikany, tak jak uvádí autoři odborné literatury. Analýza shodných témat potvrdila, že u každého z mých participantů byla na počátku šikany změna situace. Za změnu se dá v dětském kolektivu považovat i jakákoliv malá nuance, v podobě změny vztahů, nebo samozřejmě i velká událost, jako návrat po nemoci do školy, změna vzhledu, změna stavu ve smyslu „chodit s někým“, nebo fyzická odlišnost jedince. Velkou roli v procesu šikany hraje i emoční naladění aktérů, které také může vést k té oné zmiňované změně situace, tak jak jsme například mohli vidět u Aleše, který začal šikanovat svého dosavadního kamaráda. Ukázali jsme si, že šikanovat může i ostrakizovaný jedinec, otázkou zůstává, do jaké míry se na sebe ostrakizovaný agresivním chováním snaží upozornit a zdali zároveň taktéž nevolá o pomoc.

Se změnou situace přichází ruka v ruce vytvoření sociálního konstruktů odlišnosti, kdy u jednotlivých participantů můžeme pozorovat nově vzniklou odlišnost. Nemocná dívka, syn učitele, syn rozvádějících se rodičů, nová dívka, dívka s přítelem, slabší dívka, nebo z pohledu subjektivního prožívání oblíbený žák, miláček všech, jedničkář apod.

Všichni participanté se taktéž shodli při obhajobě chování agresorů. Racionálně dokázali obhájit, proč jim bylo ubližováno, nebo proč oni sami ubližovali. Zároveň také všichni participanté hovořili o spravedlnosti. Jak oběti, tak agresori měli pocit, že agresivní chování bylo v pořádku a byla vykonána spravedlnost. Například v situaci, kdy si Simona, jako mladší a asi i nefavorizovaná spolužačka dovolila odeslat žádost o přátelství svému domnělému staršímu kamarádovi. Simona za tento počin byla starším spolužákem potrestána. I Petr, syn učitele byl potrestán za to, že jeho otec učil třídu a Petr nedokázal proměnit tuto situaci ve výhodu pro celou třídu. Proto i zde byla vykonaná domnělá spravedlnost. I u Jitky můžeme shledat evidentní výkon spravedlnosti, její spolužačka jí ubližovala za to, že jí přebrala chlapce. Tento domnělý výkon spravedlnosti by měl být tématem diskuzí, protože v každém kolektivu a obzvlášť v kolektivu žáků, může nastat situace, kdy na řadu přichází výkon spravedlnosti a je velmi důležité pohlídat, aby tato domnělá spravedlnost byla opravdu relevantní, adekvátní a ojedinělá.

Každý z účastníků výzkumu zažíval tytéž pocity. Zprvu jsem se mylně domnívala, že v souhrnné analýze bude slovo samota. Nicméně, i když ona samota byla v jednu chvíli cítit z každého účastníka a plížila se kolem celého rozhovoru, mohl to být jen můj subjektivní pocit, že vlastně na svoji situaci byli sami, protože nahlas řečeno to úplně nebylo. I přesto, že samota nahlas nezazněla, dovoluji si toto slovo napsat alespoň sem, do výzkumného závěru, protože se domnívám, že sem patří. Slova, které ale opravdu zazněly a dominovali, byl vztek a nenávisť. Ať už kvůli trýznění, volání o pomoc, nespravedlnosti, samotě, nepotrestání, nebo naopak samotnému trestu. Velmi zajímavým zjištěním byl i fakt, že je v momentě vyplutí šikany na povrch často potrestaná i sama oběť. Analýza mi tak přinesla nový pohled a rozhled nad celou problematikou šikany jako fenoménu školních lavic.

ZÁVĚR

Šikana jakožto často skloňované téma napříč všemi generacemi je patrně celosvětový problém, který se nám jen tak nepodaří vymýtit. I přesto si myslím, že správnou výchovou a morálním a vedením našich dětí, můžeme docílit jisté rezistence alespoň ve školních lavicích, v tom slova smyslu že děti budou více sebevědomé, morální, tolerantní k názoru druhých a nebudou se bát říct si o pomoc. Správným vedením dětí k prosociálnímu jednání a prosociálním dovednostem a podporou dobrých vztahů mezi spolužáky si tak můžeme připravit základ, aby k šikaně nedošlo.

Velmi zajímavým podnětem v mém výzkumu byla myšlenka, na školách zavést předmět osobnostní výchova. Já sama jsem tento předmět měla celé čtyři roky na střední škole a domnívám se, že by to žákům základních škol velmi prospělo. Tento předmět by mohl nahradit zoufale nízký počet třídnických hodin, při kterém se, jak uvádí Česká školní inspekce problematika šikany a vztahy kolektivu také řeší.

Šikana je velmi nebezpečné chování, které můžeme definovat jako nepoměr sil, mezi agresorem a obětí. Je ale důležité zdůraznit, že se vždy nemusí jednat o nepoměr fyzické síly. Proces i dynamika šikany je vždy jedinečná, důležitou roli ale hraje fakt, že se v určitém momentu stane z ubližování a týrání jakýsi zvrácený koníček, kterým může agresor zahnat nudu, ulevit si od svého vlastního vnitřního špatného naladění, ventilovat skrz agresi své volání o pomoc, uspokojovat svoji potřebu nadřazenosti, postavení a moci atd.

Oběti školní šikany si nezdávka kdy nesou psychické následky po celý svůj život. Mohou mít vyšší riziko rozvoje duševních problémů a poruch v dospělosti, mohou mít potíže v sociálním fungování, internalizaci stálého očekávání ohrožení nebo úzkost z mezilidského kontaktu. Šikana může vést k depresi, poruchám příjmu potravy, sebevražedným myšlenkám, mohou mít somatické následky.

Šikana může být dost často zlehčována, často zůstává skryta mezi řádky, neodhalená, může být formálně vyřešená, a přesto pokračovat dál, zkrátka rodič, pedagog, sourozenec, prarodič, blízký přítel i ostatní by měli být na pozoru a věnovat svoji pozornost signálům, které jsou často zásadní, a jejich přehlédnutí může vést k fatálním následkům.

Pokud k šikaně budeme přistupovat jako k sociální nemoci kolektivu je nasnadě vypíchnout potřebu prevence a pokud k šikaně přece jen dojde, je velmi důležité ihned zahájit léčbu, která by měla být dlouhodobá a všem aktérům nabídnout adekvátní pomoc dokázat se v situaci dobře zorientovat, vyléčit příčiny a patřičný čas také věnovat následkům, abychom docílili úplného vyléčení. Důležitým faktorem je spolupráce širší sociální skupiny, zahrnutí pomoci odborníků a nenechávat odpovědnost pouze na pedagogických pracovnících.

V teoretické části této práce můžeme najít obecnou charakteristiku šikany, druhy šikany, popsané účastníky šikany, proces šikany rozdělený do jednotlivých fází, způsoby, jaké má škola možnosti při řešení šikany a otevřeli

jsme i otázku a možnosti prevence. Výzkumná část práce nám potom odpovídá na otázku, *Co přesně spojuje oběti a agresory šikany?*

Tato bakalářská práce je tedy takovým průřezem tímto obsáhlým tématem.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použitých českých zdrojů:

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 152 s. ISBN 9788024723105.

BENDL, S.: *Prevence a řešení šikany ve škole*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2003, 197 s. ISBN 80-86642-08-9

ČERNOUŠEK, M., 2019. *Děti a svět pohádek: kouzlo vyprávěného slova*. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-1434-2.

FIELDOVÁ, E. M., 2009 *Jak se bránit šikaně* Praha: Ikar, ISBN 978-80-249-1176-2

HARTL P., 1993. *Psychologický slovník*. Praha: Jiří Budka, ISBN 978-8090-154-90-2

HENDL J. (2016). *Kvalitativní výzkum*. (vyd. 4). Praha: Portál.

KOLÁŘ M., 1997. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-123-1

KOLÁŘ, M., 2001. *Bolest šikanování: Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-513-X.

Kolář, M., 2009. *Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém*. Brno: Tribun EU s.r.o, ISBN 978-80-7399-857-8

KOLÁŘ, M., 2011. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-871-5.

MARTÍNEK, Z., 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Praha: Grada, ISBN 9788024723105.

ŘÍČAN, P., 1995. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-049-9

ŘÍČAN, P. a JANOŠOVÁ P., 2010. *Jak na šikamu*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-2991-6.

ŠAFRÁNKOVÁ D. 2019 *Pedagogika, 2.vyd*, Praha: Grada, ISBN 978-80-247-5511-3

ŠTURMA J., 2001. *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. Hradec Králové: Líp, ISBN 80-902289-5-X

VÁGNEROVÁ K., 2009. *Minimalizace šikany*. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-611-7

ZVÍROTSKÝ M., BENDL S., RICHTEROVÁ M., 2021. Praha: Karolinum ISBN 978-80-246-4825-5

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027

Trestní zákoník 40/2009 Sb., Trestní zákon

Zákon č. 203/2019 Sb., O soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 561/2004 Sb., Školský zákon

Seznam použitých zahraničních zdrojů:

MATHEWS M., 2015. *Stop šikaně*, Jihlava: BAROQUE PARTNERS s.r.o. ISBN 978-80-87923-06-1

MAYROCK A., 2016. *Jak přežít šikanování*, Praha:2016 Portál, ISBN 978-80-262-1006-1

ROGERS V., 2011. *Kyberšikana*, Praha: Portál ISBN 978-80-7367-984-2

ROHR H.P.,2018. *Sebeúcta u dětí*, Praha: Portál Vyd.1, 200 s, ISBN 978-80-262-1381-9

ROSOVÁ, D., 2011. *Program prevencie šikanovania u stredoškôľakov. Pedagogické rozhľady: Časopis pre školy a školské zariadenia*. 20(5). 14-18. ISSN 1335-0404.

ROSOVÁ D., 2018. *Preventívny program pre žiakov s poruchami správania* Košice: EQUILIBRIA ISBN 978-80-8143-218-7

ŠIMEGOVÁ M., KOVÁČOVÁ M.a B., 2011. *Šikanovanie v prostredí školy*. Trnava: Technická univerzita. ISBN 978-80-8082-484-6.

Seznam použitých internetových zdrojů:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0ikana>

<https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

<https://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>

<http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=989>

<http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=1015>

[https://www.sikana.org/clanky_soubory/sikana.html#:~:text=%C5%A0ikan%C3%B3zn%C3%AD%20jedn%C3%A1n%C3%AD%20agresora%20m%C5%AF%C5%BEe%20naplnit,%2C%20kupl%C3%AD%C5%99stv%C3%AD%20\(%C2%A7%20204\).](https://www.sikana.org/clanky_soubory/sikana.html#:~:text=%C5%A0ikan%C3%B3zn%C3%AD%20jedn%C3%A1n%C3%AD%20agresora%20m%C5%AF%C5%BEe%20naplnit,%2C%20kupl%C3%AD%C5%99stv%C3%AD%20(%C2%A7%20204).)

https://is.muni.cz/el/1423/jaro2010/PSY118/um/ipa_bc.pdf

HTTPS://WWW.RESEARCHGATE.NET/PUBLICATION/281745581_INTERPRETATIVNI_FENOMENOLOGICKA_ANALYZA

Seznam tabulek:

Tab. 1	Rozdíly mezi škádlením a šikanováním	13
Tab. 2	Počet případů šikany v %	38
Tab. 3	Projevy šikany v navštívených školách v %	39
Tab. 4	IPA – SIMONA	49
Tab. 5	IPA – PETR	54
Tab. 6	IPA – JITKA	60
Tab. 7	IPA – LENKA	63
Tab. 8	IPA – ALEŠ	68
Tab. 9	IPA – JANA	71
Tab. 10	Analýza shodných témat	73

Seznam příloh:

Příloha A:	Přepisy rozhovorů	85
Příloha B:	Informovaný souhlas	95

Použité zkratky:

ČSI	-	Česká školní inspekce
IPA	-	Individuální fenomologická analýza
MŠMT	-	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
OSPOD	-	Odbor sociální právní ochrany dětí
PPP	-	Pedagogicko – psychologická poradna
SVP	-	Středisko výchovné péče

PŘÍLOHA I

PŘEPISY ROZHovorŮ

1. Simona (13 let)

Kdy Ti poprvé začali ve škole ubližovat? „Začalo to, když jsem se vrátila po nemoci ze školy. Mám autoimunitní onemocnění, nefrotický syndrom. A do školy jsem právě moc nechodila, protože jsem hodně ležela v nemocnici. Ale doktoři mi právě daly takový prášky, který jsou kortikoidy a zadržují nějak vodu a pak jsem hodně tlustá. Taková celá plastická jako. Je to nežádoucí účinek těch léků. Můžu ti ukázat fotky, jak jsem vypadala před dvouma rokama. Otřesný vid’? No a taky mám pak takový zateklý oči. Vypadám jako mongol. Tomu se říká cushing. Teď mám ale biologickou léčbu, tak je to docela v poho. No a po prázdninách jsem měla jít do šestky, ale hned v září jsem nešla, nastoupila jsem až někdy v prosinci, no a kluci mi na chodbě začali nadávat do Čiňana a špekouna“. **A kolik bylo agresorů?** „No, byla to parta kluků, někdy byli dva, někdy třeba i pět, to se nedá říct, prostě chodili do 8. C“. **A kdy sis poprvé uvědomila, že jde o šikanu?** „No já to ani jako šikanu nebrala, taky jsem byla nešťastná, že jsem teď takhle tlustá a oni byli starší, tak si prostě rejpli no. A taky si ze mě vždycky dělali srandu starší bráchové, teda pak kvůli nemoci ne, ale třeba kvůli tomu, jak běhám... jenže pak tihle kluci jednou o velký vlítli k nám do třídy a začali se hrozně smát, když mě viděli svačit a svačinu mi hodili do koše. Že jsem fakt prase, a ještě takhle žeru. No, a to jsem se už vážně rozbřečela. Nechodím ve škole na obědy, mám kvůli nemoci dietu a věděla jsem, že máme ten den odpoledku a já budu mít fakt hlad až do půl čtvrtý a bude mi blbě, protože jsem si ani ten den zrovna nedala snídani“. **Byli agresoři z tvé třídy?** „Ne nebyli, byli to jenom ti osmáci z céčka“. **Byla jsi jediná, koho se šikana ve třídě týkala?** „Jojo, vadila jsem jim jenom já. **Jak se šikana vyvíjela?** No, tak nejdřív to byly ty chodby, ráno po cestě do třídy a na chodbě před šatnou, pak přestávky, když jsme se měli někam přesunout do jiné třídy. Když jsme se nepotkali, tak přišli o velký k nám do třídy hulákat. Udělali mi to stou svačinou, pak mi třeba vzali pravítko na matiku, nebo nějaké sešit, nebo mi do umyvadla

vylili pití, nebo si jenom prostě jenom sedli okolo mě a zírali na mě. Někdy byli i milý, ptali se, proč jsem taková zrůda, jestli třeba nepocházím z Grónska, nebo když jsem byla třeba měsíc v nemocnici, tak za mnou přišli a ptali se, jak se mám, co mi bylo, když jsem nebyla ve škole, jestli třeba nepotřebuju s něčím pomoci a pak mi vzali třeba žákovskou, hodili jí do koše a odešli. Prostě blázní, nechápala jsem je. No, a když jsme se potkali třeba mimo školu, tak jsem je pozdravila a oni mi nikdy neodpověděli. Takže jsem prostě nevěděla, jestli jsme kámoši nebo ne. Pak jsem jednomu z těch kluků poslala žádost přátelství na FB a od té doby, bych řekla, že začalo peklo. Dělal to, ale už jenom tenhle jeden, ostatní si mě přestali všimnout. Třeba mě u šatny strčil tak, že jsem úplně spadla na kolena a dost to bolelo, a pak jsem měla i modřinu. Nebo mi třeba plivnul do obličeje, když procházel. Jednou před školou, po mě hodil hovno. To bylo šílený. Pak už naštěstí začal covid a chodili jsme do školy fakt málo a vlastně celý minulej rok, jsme byli skoro doma, (pozn. to už agresori byli v devátém ročníku) takže když nám teď začala škola, tak už je tady klid (smích)“. **O jaký typ šikany se jednalo?** „No asi teda ze začátku psychickou šikanu a pak ke konci i fyzickou“. **Změnil se v průběhu typ šikany?** „Měnilo se to tak, že se to střídalo, někdy psychická, když měl asi víc času, tak fyzická“. **Jaký je tvůj vztah k agresorovi?** „Nesnám ho. Dřív se mi líbil, ale teď ho vážně nesnám“. **Svěřila ses někomu?** „Řekla jsem to bráchovi, ten úplně zuřil, že ho jde zabít, ale já nechtěla. Nechtěla jsem to říct ani mamce, věděla jsem, že se trápí kvůli mé nemoci a tomu, jak pak vypadám a táta, když jsem mu na začátku řekla, že mě osmáci prudej, mi řekl, že se jim asi líbím a začal mi vyprávět, jak to měli s holkama v mládí oni. Takže tak no“. **Co si myslíš, že by ti proti tomuto chování nejvíce pomohlo?** „Nejvíce by mi asi pomohlo, kdyby začal covid dřív (smích)“. **Kdo ti nejvíce pomohl?** „Nejvíce mi pak stejně pomohl brácha, počkal si na Tomáše před školou a trochu mu to vysvětlil“. **Měla bys nějakou radu pro ostatní oběti šikany?** „Vůbec nevím, jak někomu poradit. Prostě to lidi musíte přežít“. **Jaké by bylo tvoje ideální řešení šikany?** „Moje řešení by bylo nejlepší, kdyby k tomu prostě nedošlo. Jakože třeba kdyby byli víc jako v seriálech na netflixu, takový víc otevřený a nebyli to takový omezenci. Hlavně kluci teda“. **Jak byl agresor potrestán?** „Úplně potrestán za šikanu nebyl, za to

strčení před šatnou, dostal myslím nějakou důtku nebo napomenutí, protože to bylo vidět na kamerách. No a pak dostal za uši od bráchy (smích)“. **Jak bys ho potrestala ty?** „Můj trest pro něj by byl, kdyby si ten člověk, co je na jinýho zlej mohl třeba na měsíc vyzkoušet, jaký to je, když ho někdo takhle prudí. Děkala bych mu to samý prostě“. **Vzpomínáš si na nějakou preventivní akci školy proti šikaně, beseda, seminář, povídání s učitelem atd.?** „Jednou jsme tady měli policii, dávali nám nějaký letáčky a hodině VKO (výchova k občanství) jsme šikanu probírali“. **Jaký byl dopad na tvoji psychiku? Jak ses cítila?** „Dost často mi bylo zle, bolelo mě ráno břicho, bála jsem se, co zas bude ve škole, a měla jsem radost, když mi ráno v moči vyšla bílkovina a já musela zůstat doma nebo jsem byla nemocná a musela jsem být v nemocnici. Často na to myslím, i teď když už je to pryč a představuju si, co bych řekla a tak. Taky když na to myslím, jako třeba teď mám vztek“. **Jaký byl přístup učitelů a rodičů, když se šikana řešila?** „Tím, že se to nakonec vyřešilo samo, tak o tom ani rodiče a ani učitelé nevěděli. Řešilo se jen to u těch šaten, a to bylo porušení školního řádu a ne šikana“.

2. Petr (14 let)

Kdy Ti poprvé začali ve škole ubližovat? „Začalo to, když odešel náš třídní učitel do důchodu a místo něj nastoupil můj táta. Teda nedělá nám třídního učitele, učí nás jenom na fyziku“. **A kolik bylo agresorů?** „Všichni ve třídě byli naštvaní“. **A kdy sis poprvé uvědomil, že jde o šikanu?** „Nikdy jsem to jako šikanu nebral taky bych se zlobil, kdyby nás učil něčí rodič. Hlavně táta je dost přísněj učitel taky trochu exot“. **Byli agresoři ze tvé třídy?** „Ano, nejdřív se jednalo jenom o naši třídu, ale později mě pošťuchovali všichni v z druhýho stupně, tahle informace se šířila fakt rychle“. **Byl jsi jediný, koho se šikana ve třídě týkala?** „Řekl bych, že ano, byl jsem jediný“.

Jak se šikana vyvíjela? „Jako první chtěli dopředu písemky, nebo vědět kdy bude táta zkoušet, holky chtěly, abych ukradl tátovi písemky, co jsme psali, aby si je mohly dopsat a opravit atd. Jenže táta si práci domů nenosí, všechno dělá ve škole, a kabinet má s jiným učitelem. Takže to prostě nešlo. Tak mě začali

nesnášet, nedokázali pochopit, že to fakt nedělám naschvál, že bych jim to klidně přinesl, ale že to zkrátka nejde. Takže se semnou nikdo nebavil, když jsem přišel do třídy, všichni si začali šeptat, nebo kroutit očima atak. Snažil jsem se mít špatné známky, aby to nevypadalo, že mám domácí doučování, ale to nešlo moc dlouho, rodiče se zlobili, a i ostatní učitelé mi třeba tu pětku ani nedali, protože řekli, že asi nemám den, jinak vědí, že to vím a umím. Tohle mi taky moc nepomohlo. Kluci mi nadávali, holky se mě štítily a blběj byl třeba tělocvik. Tam byli občas i nějaké nehody, třeba kriketákem nebo tak. Brutálně blbě jsem se cítil na onlinu, kdy jsme byli s tátou doma a měli jsme fyziku. Všichni byli připojený k mikrofonu a já jedinej jsem měl jakoby učitele. Taky jsem nikdy nepatřil do žádný třídní skupiny na whatsapp“. **O jaký typ šikany se jednalo?** „Jednalo se hlavně o šikanu slovní“. **Změnil se v průběhu typ šikany?** „Druh šikany se nezměnil, byla to pořád hlavně slovní šikana, a to co se stávalo na těláku, mohly být nehody“. **Jaký je tvůj vztah k agresorovi?** „Nemám rád celou svoji třídu a nemám rád tátu, za to že u nás učil“.

Svěřil ses někomu? „Nesvěřil, co bych tak mohl, komu říct?“ **Co si myslíš, že by ti proti tomuto chování nejvíce pomohlo?** „Nejvíc by mi pomohlo, kdyby táta neučil u nás na ZŠ“. **Kdo ti nejvíc pomohl?** „Nejvíc mi pomohla asi moje mamka, jednou jsem přišel ze školy a byl jsem úplně na dně, ale neřekl jsem jí proč. No a ona to řekla tátovi, že jsem nějak mimo poslední dobou a ten zařídil, že se nenápadně poptala paní učitelka holek na PKČ (předmět, kde jsou žáci rozdělení podle pohlaví) a no a pak se na to nějak přišlo“.

Měl bys nějakou radu pro ostatní oběti šikany? „Radu asi jo, kdybych ze začátku udělal, co lidi chtěli, mohlo to bejt v pohodě. Takže rada lidí: snažte se být týmový hráči“. **Jaké by bylo tvoje ideální řešení šikany?** „Tak to nevím. Ideální řešení asi neexistuje“. **Jak byl agresor potrestán?** „Dva kluci dostali ředitelskou důtku, protože to celý vzali na sebe. Jinak nic“. **Jak bys ho potrestal ty?** „Tak to nevím, jaký trest bych jim dal. Asi žádný. Mrzí mě jenom, že se teď dělá jakoby nic, přitom vím, že mě pořád neberou a ve třídě se semnou kámoší jen pár lidí. Než nastoupil můj táta, tak to bylo všechno v pohodě“. **Vzpomínáš si na nějakou preventivní akci školy proti šikaně, beseda, seminář, povídání s učitelem atd.?** „Měli jsme nějakou akci od úřadu, kde se dávali letáky na linku

bezpečí a taky máme předmět VKO, kde se šikana probírá“. **Jaký byl dopad na tvou psychiku? Jak ses cítil?** „Byl jsem hodně naštvaný, to jsem vlastně i teď. Mám prostě vztek, chtěl bych chodit jinam, těším se na gympl, kam se snad dostanu. V jednu dobu jsem měl výčitky, že jsem fakt pako, který zradilo třídu, pak jsem nesnášel tátu, nemohl jsem spát, všude okolo mě dusno prostě. I když ředitel překopal rozvrh a tátu už nemáme, tak to není v pohodě. Tohle už prostě v pohodě nebude nikdy tady“. **Jaký byl přístup učitelů a rodičů, když se šikana řešila?** „Naši byli v pohodě, myslím, že to táta pochopil a učitelé byli taky v pohodě, ale spíš mi to přišlo, jako by se to stejně všichni snažili zamést pod koberec, asi i tím, že já si nestěžoval. Bylo to takové řešení šikany beze mě“.

3. Jitka (15 let)

Kdy Ti poprvé začali ve škole ubližovat? „Poprvé to bylo po lyžáku, když jsem začala chodit s klukem z áčka. Do toho kluka totiž dělala jedna moje spolužačka a já jí ho jako by přebrala“. **A kolik bylo agresorů?** „Byla to hlavně ta spolužačka a dvě její nejlepší kámošky“. **A kdy sis poprvé uvědomila, že jde o šikanu?** „Asi po měsíci, když jsem se s tím klukem rozešla a holky mi stejně nedaly pokoj“. **Byli agresori z tvé třídy?** „Dvě byly z mé třídy a jedna byla z áčka, jako můj ex“.

Byla jsi jediná, koho se šikana ve třídě týkala? „Ze začátku jsem byla jediná, pak do toho zatáhly i moji kámošku, která se mě zastávala“. **Jak se šikana vyvíjela?** „Nejdřív mě holky drbaly za to, že jsem svině, která dělá do kluků jiných, pak mi psaly i hejty na FB nebo komentovaly hnusně storýčka na insta, všude mě pomlouvaly, šeptaly si, nebo třeba na výtvarce mi na obrázku přepsaly jméno a napsaly tam místo toho bitch, whore, slut atd. Když jsem šla na záchod, tak si vždycky napsaly a přišly tam za mnou. Tam si třeba nahrávaly, jak zní moje čurání a pak to na mobilu pouštěly před klukama. Jednou když jsem to ještě nevěděla, jsem si i prdla a to byl fakt trapas. Nebo mě tam třeba postříkaly vodou a pak to vypadalo, že jsem se počůrala. Taky roznesly, že už nejsem panna a že jsem se vyspala s učitelem na tělák. K Vánocům mi ve škole daly krabičku s kondomy, abych si dávala pozor, když dávám na počkání. Já ale nikdy s nikým

ještě nespala... všichni ve třídě se mi pak tlemili a já se rozbrečela. Tohle pak řešila naše třídní“.

O jaký typ šikany se jednalo? „Jednalo se o šikanu psychickou a možná i o kyberšikanu, to si nejsem jistá“. **Změnil se v průběhu typ šikany?** „Nezměnil, bylo to pořád stejný“. **Jaký je tvůj vztah k agresorovi?** „Fakt za to ty slepice nesnáším“. **Svěřila ses někomu?** „Dost často jsem si o tom povídala s kámoškami ze třídy, nebo na tréninku a nejvíc jsem to řešila s mojí nej, kterou holky taky šikanovaly“. **Co si myslíš, že by ti proti tomuto chování nejvíce pomohlo?** „Nejvíc by mi asi pomohlo, kdyby jí to nikdo nevěřil, kdyby nebyla tak oblíbená, protože pak by bylo snazší dokázat, že lže“.

Kdo ti nakonec nejvíc pomohl? „Nejvíc mi pomohla naše třídní, která začala řešit ten vánoční dárek, ty kondomy. Díky ní, se to ve škole začalo řešit jako šikana a holky se stáhly“. **Měla bys nějakou radu pro oběti šikany?** „Moje rada by byla, to hned začít řešit s dospělými a nestydět se, já to neudělala, ale teď už bych to udělala“. **Napadá tě ideální řešení?** „Ideální řešení nevím, ale bylo by fajn, kdyby třeba ve škole byl nějaký předmět, kde by se řešily na rovinu vztahy. Třeba moje jedna kamarádka, která už je na střední má předmět osobnostní výchova. A tam tyhle věci řeší a dělají různé obrázky a tak“. **A dostaly tedy nějaký trest, když šikana praskla?** „Všechny tři dostaly dvojku z chování, což je blbý, když mají jít na střední“.

Jak bys je potrestala ty? „Asi stejně. Možná bych jim dala i trojku z chování“. **Vzpomeň si na nějakou preventivní akci školy proti šikaně?** „Něco jsme asi měli, ale teď si přesně nevzpomenu“. **A jak si se vlastně cítila?** „No byla jsem fakt úplně vydeptaná. Špatně se mi spalo, nechtělo se mi do školy vůbec chodit, ani ven celkově. I já jsem si dala pauzu na sítích, aby mě tam nehejtovaly no a samozřejmě jsem se kvůli tomu rozešla s tím klukem, že jo. Takže ještě tenhle smutek. Měla jsem ho fakt ráda“.

A co rodiče a učitelé? Jak k tomu přistoupili? „Rodiče byli trochu naštvaní, vadilo jim, že se děly takové sprostárny, a i toho kluka jsem musela vysvětlit, pořád jsem jenom musela vysvětlovat. Zakázali mi mobil a musela jsem smazat

FB a insta. Teď už mám jenom TIK TOK, učitelé byli fajn, nejlepší byla třídní, fakt super hodná a chápavá“.

4. Lenka (13 let)

Kdy Ti poprvé začali ve škole ubližovat? „Začalo to hned v první třídě“.
Kolik bylo agresorů? „Je to jeden kluk od nás ze třídy“.
Kdy sis uvědomila, že jde o šikanu? „Pořád nevím, jestli je to šikana z jeho strany, spíš teď asi šikanujeme my jeho“.
Byla jsi jediná, koho se šikana ve třídě týkala? „Nejsem jediná, tenhle kluk nás bije všechny, je hrozně nevypočitatelný, my holky z něho máme strach, kluci taky, ale když se kluci spojí tak ho porazí“.

Jak se šikana vyvíjela? „Tenhle kluk, je takový hloupý, moje mamka říká, že nemá co dělat na ZŠ, že patří do zvláštní školy nebo do ústavu na psychiatrii. Myslím, že tento názor mají i ostatní učitelé a rodiče, ale jak je nějaká ta inkluze, tak se ho nemůžeme zbavit a je to fakt od té první třídy, ničil nám věci, strkal do nás. Mě třeba když jsem stála u lavice, tak mě chytil a donesl mě jinam, byl vždycky větší a silnější. Je hloupý, má samé čtyřky a pětky ale ještě bohužel pořád nepropadl. Třeba na konci roku, v den vysvědčení ke mně venku přišel a dal mi pěstí do obličeje. Jen tak prostě. Nebo jindy, třeba okolo mě prochází a najednou mi shodí věci z lavice. Když jsme ještě používali víc normální tabuli, tak po nás házel mokrou houbu a ta hrozně smrděla (nyní se používá interaktivní tabule). Všichni o tom vědí, rodiče, učitelé, máme každý tento incident okamžitě nahlásit třídnímu, který to řeší s výchovnou komisí. Už dostal snad všechny tresty, ale jeho máma tvrdí, že za to nemůže. Tak máme s učitelem dohodu, že nás holky kluci chrání, a když nás chce zmlátit nebo něco, tak si to s ním vyřídí“.

O jaký druh šikany se jedná, psychickou? Fyzickou? „Jedná se o fyzickou šikanu, na nějakou lepší mu chybí IQ“.

A mění se to v průběhu ta šikana? „Je to pořád stejné, šikana se nemění. Teď je to teda trochu lepší, máme od půlky šestky nového třídního – chlapa a ten se s ním fakt nemaže a dost si volá do školy jeho matku a taky byl dobrej covid, že

jsme se s ním nemuseli vidět, protože jsme se učili na distančně“. **Jaký k němu máš vztah k tomu klukovi?** „Je to hlupák, nemám ho ráda“.

Svěřila ses někomu? „Ano, po té ráně pěstí jsem se svěřila babičce, moje mamka je dost drsná a já nechtěla ve škole ostudu. Bohužel, babička je ještě drsnější, to jsem nevěděla (smích). Okamžitě to řešila s mamkou, s učitelem, ředitelem, výchovnou poradkyní a jeho matkou. Ten kluk má totiž tak 100 kilo a skoro dva metry, já mám 150 cm a 32 kilo, jsem dost malá“.

Napadá tě jak to řešit? „Nejlepší by bylo, kdyby ho konečně ze školy vyhodili“. **Kdo vám nejvíc pomáhá situaci zvládnout?** „Nejvíc nám pomáhá třídní a celkově celá třída proti němu bojuje“. **Měla bys radu pro ostatní oběti šikany?** „Moje rada by byla, ať si to nikdo nenechá líbit. Vždycky existuje spravedlnost“. **Napadá tě ideální řešení všech šikan?** „Moje řešení by bylo, že by měli lidi podstupovat pravidelně nějaké psychotesty a ty co by neprošly, by pak měli svojí vlastní školu“.

Byl potrestaný za svoje chování? „No, doma nijak, jeho matka si myslí, že jsme špatný my a on je chudák. No a měl ty důtky atak, a když jedeme někam na školní výlet, tak ho s sebou učitel nebere. Kvůli chování a někdy kvůli penězům, třeba na lyžák, pro jeho mámu to bylo hodně drahý“. **Jaký bys mu dala trest ty?** „Vyhodila bych ho ze školy“.

Vzpomeneš si na nějakou preventivní akci proti šikaně? „Jednou jsme byli v divadle, kde bylo na šikanu udělaný představení, a byla u nás policie“. **Měla šikana vliv na tvoji psychiku?** „To nevím, jaký to mělo vliv. Já se mu vyhýbám, jak to jen jde, bojím se ho. Chtěla bych taky nějak ublížit. Takže mám asi vztek. My všichni na něj máme vztek“. **A co rodiče a učitelé? Jak k tomu přistoupili?** „Rodiče i učitelé jsou super“.

5. Aleš (15 let)

Jak a kdy to začalo? Ta šikana myslím. „Celé to začalo, když se naši rozváděli. Já byl hodně naštvanej a smutnej a špatně jsem spal, protože máma to pořád řešila, s kým teda chci bejt a jednou jsem přišel do školy fakt unavenej a můj kámoš mi před celou třídou řekl, že jsem fakt nesnesitelný a že se nediví, že můj fotr radši zdrhnul, že mít syna jako já utekl by dávno. No a já ho za to zmlátil“. **Jak to probíhalo?** „No, takže jsme se prostě porvali a já to bral jako vyřešený, jenže pak si kámoš asi stěžoval trenérovi na hokeji a já pak seděl zápas na střídačce“.

Znáš důvod toho tvého napadání. „Měl jsem na něj vztek, že žaluje jako mimino, a tak jsem mu hodně nadával a buzeroval ho prostě. Ale ani on nebyl svatej. Stal se z něho takovej zmrd. Jenže on byl takovej miláček všech učitelů ve škole, jedničkář, i na hokeji ho tým a trenér bral víc než mě, tak jsem mu to prostě dával sežrat, ale on si to fakt zasloužil za to svoje chování“.

Kdy a jak to prasklo? „Přišlo se na to, když jsme se zase porvali po cestě z oběda a on přišel domů a tekla mu červená z nosu a jeho máma už byla doma. Takže průser“.

Jak se šikana řešila? „No řešila se hned, ona volala mojí mámě, co to má jako bejt, pak to ještě řešila na hokeji s trenérem a pak ve škole s ředitelem. Řešilo se to ještě tak, že probíhaly jako nějaký tajný výslechy od učitelů a výchovného poradce, pak tam musela do školy máma s tátou, já dostal doma čočku, trenér mi promluvil do duše, že teda je to můj kámoš a spoluhráč a že jsme tým“.

Jak na to reagovali tví rodiče a škola a jaký trest jsi dostal? „Naši z toho byli špatný, pak se zase hádali, že za to může táta, že si našel jinou a ve škole jsem dostal dvojku z chování. Pak k nám vždycky ještě do třídy přišel

dozor z chodby. Takový trapný prostě. A učitelé na něj koukali jako na chudinku. A na mě jako na nějakýho zlého šmejda“.

Lituješ svého chování? „Já nevím, jestli toho lituju, možná bych ho příště nezmlátil, asi jo lituju, ale on fakt nebyl taky dobrák. Pořád si myslím, že si to tak prostě zasloužil“.

6. Jana (14 let)

Kdy začalo tvoje napadání spolužáků? „Začalo to loni v září, když jsme se přestěhovali do Budějovic. Táta tady měl lepší práci a já byla ve škole nová. První měsíc jsem cítila, že mě mezi sebe holky moc nechtějí, tak jsem se spolčila s klukama ve třídě. Ty měli nějaký spory z minula s jednou holkou, která mě ještě k tomu pomlouvala, tak jsem jí občas řekla něco hnusnýho, nebo jí třeba dala výsměšnýho líbika na fotku, nebo vtipnej koment“.

Jak to probíhalo? „Neprobíhalo to nijak. To bylo všechno“. **Jaký byl důvod tvého napadání?** „Byla na mě nepřátelská a nechtěla mě do party, když jsem přišla nová“. **Kdy a jak to prasklo?** „Jednou se nějak rozbředla ani nevím proč, něco jsem jí řekla a její kamarádka to řekla třídní učitelce“.

Jak se šikana řešila? „Ona si pak stěžovala, měla to celý popsat, každý ze třídy chodil do kabinetu, aby řekl, co ví, jak to bylo. Mě se moc neptali. Pak škola řekla, že je to šikana a já dostala trest“.

Jak na to reagovali tví rodiče a škola a jaký trest jsi dostala? „Naši tomu nevěřili, stáli při mně, hlavně jsme do školy chodili fakt málo, učitelé tomu věřili a pak už se na mě dívali skrz prsty. Dostala jsem ředitelskou důtku a musela jsem se omluvit. Taky jsem za trest pak nemohla na školní výlet na konci roku, který byl výběrový“.

Lituješ svého chování? „Já nevím, jestli toho lituju, lituju i sebe, já za to fakt nemohla, bylo to spíš takový nedorozumění, nic jsem jí neudělala“.

PŘÍLOHA II

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Svým podpisem stvrzuji, že souhlasím s poskytnutím rozhovoru svého dítěte, pořízením audiozáznamu a zpracováním jeho příběhu pro účely bakalářské práce Petronelou Pihávkovou, studentkou oboru Speciální pedagogiky – vychovatelství na univerzitě Jana Amose Komenského v Praze v rámci zpracování práce ke státní bakalářské zkoušce.

Souhlasím s tím, že v práci budou vedena některé citlivé informace, ale nebude uvedeno pravé jméno mého dítěte nebo nebudou uvedeny skutečnosti, které by mohly vést k jeho identifikaci. Vím, že mohu své rozhodnutí z jakýchkoliv důvodů změnit. S těmito podmínkami dobrovolně a bez nátlaku souhlasím. Veškeré zpracování mnou poskytnutých údajů a poskytnutých údajů mého dítěte je plně anonymní a nebude použito pro jiné účely než výše uvedené.

V Datum.....

.....

Jméno a příjmení (podpis)

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Petronela Pihávková

Obor: speciální pedagogika-vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Školní šikana na II. stupni základní školy v Českých Budějovicích

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh: 67

Celkový počet stran příloh: 12

Počet titulů českých použitých zdrojů: 22

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 7

Počet internetových zdrojů: 8

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.